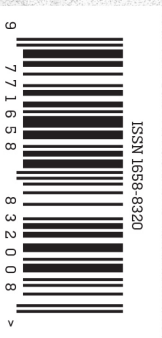

گزارش ماهانه

گزارش وضعیت ایران

مارس 2024 میلادی

پنجره شما به ایران در داخل و خارج از کشور

گزارش ماهانه

گزارش وضعیت ایران

مارس 2024 میلادی

ISSN: 8320 - 1658

WWW.RASANAHHIIS.ORG

Rasanah_iiis

info@rasanahiiis.com

+966112166696

حق چاپ و نشر محفوظ است. نقل و بازنشر تمام یا قسمتی از مطالب گزارش بدون ذکر منبع یا اخذ موافقت اداره موسسه مجاز نیست.

04	خلاصه تفصیلی
06	تحولات امور داخلی ایران
08	رقابت احتمالی بر سر ریاست مجلس در بحبویه نگرانیها از رویکردهای «تندروها»
10	ایران سه ماهواره به فضا فرستاد و با مشارکت روسیه و چین رزمایش دریایی برگزار کرد
13	نرخ بیکاری در ایران و اختلاف در نحوه محاسبه آن با خارج
15	تعاملات حوزه؛ رهبر آینده و مشروعیت انتخابات
18	تعاملات ایران با جهان عرب
20	نشانه های تلاشهای مالکی برای نزدیکی به صدر
23	سفر وزیر دفاع سوریه به تهران در میانه وخامت بحرانها و مشکلات میان دو کشور
26	مناسبات ایران با قدرتهای بین المللی
28	تداوم تنش در روابط تهران و واشنگتن علی رغم گزارشها درباره میانجیگری عمان
	تنش در روابط اروپا با ایران به خاطر دست داشتن تهران در انفجارها و حمایت تسلیحاتی از
31	روسیه
33	رزمایشهای مشترک و همکاری دوجانبه میان ایران و روسیه

خلاصه تفصیلی

فضای داخلی ایران در طی ماه مارس 2024 میلادی در همه عرصه های سیاسی، اقتصادی، نظامی و ایدئولوژی، تحولات عدیده و رویدادهای پرشتابی را به خود دید. روابط ایران با فضای عربی یعنی عراق و سوریه و فضای بین المللی یعنی ایالات متحده، اروپا و روسیه نیز شاهد تحولات متعدد و پیچیده ای بود که انتظار می رود در آینده نزدیک پیامدهای آن بر روابط خارجی خود را نشان دهد.

در فضای سیاسی داخلی، مسأله پیروزی محافظه کاران و مخصوصا محافظه کاران تندرو که اکثریت کرسی های مجلس را در اختیار گرفتند، نگرانیهای بیشتری را در میان مردم برانگیخته است؛ زیرا امکان دارد ایران در مرحله پیش رو به خاطر سیاستهای تندروانه ای که مجلس جدید اتخاذ خواهد کرد، محدودیتهای مدنی و فضای خفقان سیاسی بیشتری را تجربه کند. از سوی دیگر، در پی اختلافات متعددی که میان رئیس فعلی مجلس محمد باقر قالیباف و تعدادی از نمایندگان تندرو بروز نموده است، این احتمال نیز مطرح است که محافظه کاران بر سر کسب ریاست مجلس با یکدیگر رقابت کنند.

در عرصه اقتصادی، ایران در نحوه محاسبه نرخ بیکاری، روشی را به کار می گیرد با روشهای معمول در جهان تفاوت دارد و دستکاری در نتیجه آن را ممکن می سازد. هرچند که بر اساس آمارهای رسمی، نرخ بیکاری حدود 8 درصد کاهش یافته است اما میانگین بیکاری در میان جوانان و تحصیلکردگان دانشگاهی بالا و تقریبا 80 درصد است. چالشهای اقتصادی کنونی و شاخصهای مالی بودجه انقباضی آینده مانند رشد تولید داخلی و سرمایه گذاری که بی تردید بر نرخ اشتغالزایی و بیکاری تأثیرگذار است، به هیچ عنوان گویای بهبود شاخصهای کارکرد اقتصادی نیست.

در حوزه نظامی، در سایه تحولات جنگ غزه که در پی عملیات توفان الاقصی به راه افتاد، ایران چندین پیام نظامی فرستاد. ایران با توسعه و بهسازی شناورها امکانات جنگی در حوزه دریایی را به رخ کشید؛ به ویژه اینکه جنگ کنونی یک بعد دریایی نیز دارد که اکنون گروه حوثی ها در دریای سرخ آن را برعهده گرفته است. از دیگر عرصه هایی که شاهد رقابت شدید است می توان به توانمندیهای موشکی و فضایی اشاره کرد که ایران تلاش دارد با پرتاب همزمان سه ماهواره در این عرصه جایگاهی برای خود ایجاد کند. در زمینه ژئوپلیتیک، انجام ششمین دور رزمایشهای «کمر بند امنیتی دریایی» با مشارکت روسیه، چین و ایران در خلیج عمان، گویای این امر است که این سه قدرت در تأمین امنیت دریانوردی منطقه، منافع مشترکی دارند.

در سطح ایدئولوژی، چندی پیش یکی از اعضای مجلس خبرگان گفت که نام رهبر آینده مشخص است اما برای اینکه جان وی به خطر نیفتد، نام او کاملا سری است. حوزوی ها سخنان این عضو مجلس خبرگان را منافی قانون اساسی دانسته و آن را بی اساس خواندند و تأکید کردند که رهبر آینده با اکثریت آرای مجلس خبرگان انتخاب خواهد شد. به دنبال این بحث ها، مسأله جانشینی رهبر بار دیگر در ایران مطرح شد. از سوی دیگر، برخی از فیلسوفان و نظریه پردازان نظام ایران کاهش چشمگیر مشروعیت نظام را که از خودداری میلیونها شهروند ایرانی از شرکت در انتخابات اخیر به خوبی نمایان بود، اینگونه توجیه کردند که همیشه اکثریت برحق نیستند. و منظور از اکثریت، اکثریت دیندار و مؤمن است؛ نه اکثریت بی دین و سرکش.

روابط خارجی ایران با فضای عربی و بین المللی نیز در طی ماه مارس 2024 میلادی شاهد تحولات و رخدادهای چندی بود. در سطح عربی و در زمینه مناسبات ایران و عراق، عوامل چندی سبب شده است تا نوری المالکی نخست وزیر پیشین عراق

ساخته است تا در سایه تداوم حملات حوثی‌ها علیه کشتیهای باری و نیز ناوگان دریایی اسرائیل، ایالات متحده و برخی از متحدان آنها، درباره تنشهای دریای سرخ و خلیج عدن گفتگو کنند و به مسأله برجام نیز بپردازند. به احتمال زیاد این گفتگوها می‌تواند به کاهش تنش میان آنها منجر شود که همزمان با آن، تنشها در غزه نیز کاهش خواهد یافت.

اما مناسبات ایران و اروپا، همچنان درگیر مسائل اختلافی دیرینه است. در ماه مارس روابط میان آلمان و ایران به خاطر اینکه تهران یک شهروند آلمانی ایرانی الاصل را برای حمله به یک کنیسه یهودی در سال 2022 اجیر کرده بود، به تیرگی گرایید. در مقابل، یک شهر دو تابعیتی ایرانی سوئدی در دادگاهی در ایران به اتهام تهدید امنیت ملی به 5 سال حبس محکوم شد. همچنین کشورهای گروه هفت ضمن هشدار به ایران در مورد فروش موشکهای بالستیک به روسیه که در حمله به اوکراین به کار می‌رود، تهران را به وضع تحریمهای تازه ای تهدید کردند. اما با توجه به تجارب گذشته به نظر نمی‌رسد که واکنش یک طرف، تغییر در رفتار دیگری را به دنبال داشته باشد.

اما در مورد روابط میان ایران و روسیه، مانورهای نظامی مشترک و دوره ای این دو کشور با مشارکت چین، تأکیدی بر همکاری نظامی روزافزون بود. این همکاری در فضای ژئوپلیتیک برای تهران و مسکو از اهمیت خاصی برخوردار است؛ زیرا این همکاری از یک سو به جایگاه منطقه ای آنها کمک می‌کند و از سوی دیگر، به اقتصاد این دو کشور که تحت فشار و تحریمها قرار دارد، جانی تازه می‌بخشد و به احتمال زیاد این همکاری در مرحله پیش رو افزایش خواهد یافت.

و رهبر ائتلاف دولت قانون برای نزدیکی با رقیب خود یعنی مقتدی صدر رهبر جریان صدر، وارد عمل شود که از جمله آنها می‌توان به افزایش اختلافات میان احزاب « چارچوب هماهنگی » مورد حمایت از ایران اشاره کرد که درباره میزان دخالت نظامی شبه نظامیان عراقی طرفدار ایران در جریان جنگ غزه و علیه اهداف آمریکایی با یکدیگر اختلاف دارند. احتمالاً ایران سبب شده است که مالکی تغییر موضع دهد و برخی تحولات را به معنای تمایل بازگشت صدر به زندگی سیاسی تعبیر کند. مخصوصاً که اکنون فرصتهایی برای نزدیکی میان آنها فراهم آمده است؛ از جمله اینکه هر دوی آنها به خوبی می‌دانند که یک طرف نمی‌تواند به تنهایی رهبری جامعه شیعی را انحصاراً در اختیار بگیرد و مرجعیت برای رهبری جامعه شیعی اولویت دارد.

در زمینه مناسبات ایران و سوریه، در حالیکه اوضاع سوریه و روابط این کشور با ایران با مشکلات چندی دست به گریبان است، وزیر دفاع سوریه به ایران سفر کرد. ایران به این سفر توجه خاصی نشان داد تا از این طریق چند پیام را مخابره کند؛ که از جمله آنها حمایت ایران از سوریه و تقویت نفوذ ایران در داخل دمشق است؛ به ویژه اینکه این سفر در آستانه سیزده سالگی آغاز جنگ سوریه انجام شده است. همچنین زمان این سفر از این امر حکایت دارد که ایران در تلاش است تا نفوذ خود در سوریه و لبنان را که با توجه به افزایش عملیات اسرائیل و آمریکا علیه مراکز و فرماندهان رده بالای ایرانی در هر دو کشور با مشکلات و چالشهای زیادی روبرو شده است، مدیریت کند. در نتیجه ایران برای کاستن از این چالشها، به هماهنگی با دولت سوریه نیاز دارد. در مورد مناسبات ایران با قدرتهای بین المللی، به نظر می‌رسد که تلاش واشنگتن و تهران برای ممانعت از کشیده شدن تنش موجود میان آنها به یک رویارویی گسترده تر، زمینه را برای گفتگوهای مخفیانه و غیر مستقیم با میانجیگری عمان فراهم

تحولات داخلی ایران

فضای داخلی ایران در طی ماه مارس 2024 در سطوح مختلف سیاسی، اقتصادی، نظامی و ایدئولوژی تحولات چندی را تجربه کرد. برای پوشش مهمترین تحولات، به مسائل زیر می پردازیم:

- رقابت احتمالی بر سر ریاست مجلس در میانه نگرانیها از رویکردهای تندروها
- نرخ بیکاری در ایران و تفاوت در روش محاسبه آن با خارج
- ایران سه ماهواره به فضا می فرستد و با مشارکت روسیه و چین آزمایش دریایی برگزار می کند.
- تعاملات حوزه؛ رهبر آینده و مشروعیت انتخابات

رقابت احتمالی بر سر ریاست مجلس، در میانه نگرانیها نسبت به رویکردهای «تندروها»

سیطره «محافظه کاران» و مخصوصا «محافظه کاران تندرو» بر اکثریت کرسیهای مجلس، نگرانیهای را در میان مردم برانگیخته است مبنی بر اینکه چنانچه نمایندگان جدید مجلس بر مواضع تندروانه خود مخصوصا در عرصه اقتصاد و آزادیهای فردی بدون در نظر داشت منافع و حقوق ملت اصرار ورزند، احتمالا ایران در دوره پیش رو شاهد فضای سیاسی بسته تر و بی ثباتی در روند تصمیم سازی خواهد بود. علی رغم اینکه محافظه کاران اکثریت کرسی های مجلس را در اختیار دارند اما احتمالا آنها بر سر ریاست مجلس با یکدیگر وارد رقابت شوند؛ مخصوصا در سایه اختلافات عدیده ای که میان رئیس فعلی مجلس محمد باقر قالیباف و تعدادی از نمایندگان تندرو وجود دارد. گزارش ماه مارس 2024 در صدد است مهمترین تحولات این پرونده ها را مورد بررسی قرار دهد و در این راستا به دو موضوع می پردازد: اول، صعود «تندروها» نگرانیها در مورد سخت گیری به ملت ایران را تشدید می کند. دوم: رقابت احتمالی میان «محافظه کاران» بر سر ریاست مجلس.

اول- صعود «تندروها» نگرانیها در مورد سختگیری به ملت ایران را افزایش می دهد

نتایج نهایی دور اول انتخابات مجلس گویای این است که در پی رد صلاحیت نامزدهای «اصلاح طلب» در روند مهندسی انتخابات توسط شورای نگهبان و همچنین شکست لیست های «میانه رو» در تهران و سایر استانها، حضور «اصلاح طلبان» و «میانه روها» در مجلس جدید بسیار کم رنگ است. این امر به

«محافظه کاران» امکان داده است تا سیطره خود را بر مجلس دوازدهم نیز همچنان حفظ کنند. در انتخابات اخیر مجلس، «محافظه کاران تندرو» تعداد قابل توجهی از کرسی های مجلس را در اختیار گرفته اند. در مقابل، وزنه «محافظه کاران سنتی» در مجلس دوازدهم در مقایسه با مجلس قبلی سبکتر شده است به گونه ای که محمد باقر قالیباف رئیس پیشین مجلس در انتخابات اخیر از تهران جایگاه چهارم را کسب کرده است. این در حالیست که او در همین حوزه انتخاباتی در انتخابات قبلی در سال 2020 مقام اول را کسب کرده بود. گفتنی است در این دور، نمایندگان «تندرو» که اعضای «جبهه پایداری» هستند یعنی محمود نویان، امیرحسین ثابتی و حمید رسایی جایگاه اول تا سوم را از آن خود کرده اند.

این صعود چشمگیر «تندروها» نگرانیهای را بر انگیزته است مبنی بر اینکه احتمال دارد مجلس جدید در قبال پرونده های حساسی چون سیاست، اقتصاد و آزادیهای مدنی سیاستهای «تندروانه ای» را در پیش گیرد. البته نمایندگان «تندرو» در اظهارات و مواضع خود در قبال برخی مسائل، از رویکردهای تندروانه خود رونمایی کرده اند. یکی از آنها حمید رسایی است که طرفدار پر و پا قرص حجاب اجباری است. او پیش از این نیز به خاطر موضع ضعیف دولت در مبارزه با بی حجابی، و به خاطر الگوی برهنگی و بی حجابی که اخیرا در کشور رواج داده می شود، ابراهیم رئیسی را به شدت مورد انتقاد قرار داد. و دستگاہهای کشور را به سهل انگاری در مقابل این پدیده متهم کرد⁽¹⁾. احتمالا او در مجلس جدید نیز این مسأله را مطرح کند؛ مخصوصا اگر او این بار ریاست مجلس را بعد از قالیباف به دست گیرد. همچنین قاسم روانبخش که نماینده قم در مجلس جدید است از دیگر چهره های «تندرو» است. او وعده داده است که در اسرع

(1) خبرآنلاین، حمله رسایی به رئیسی به دلیل عدم موضعگیری اش درباره بی حجابی، (31 خرداد 1402)، تاریخ بازدید: 5

نمایندگان بر سر ریاست مجلس آینده آغاز شد. و تا کنون احتمال نامزدی 8 نماینده برای ریاست مجلس مطرح شده است که عبارتند از: رئیس مجلس یازدهم یعنی محمد باقر قالیباف، منوچهر متکی وزیر خارجه دولت احمدی نژاد، مرتضی آقا تهرانی، حمید رضا حاج بابایی، محمود نبویان، علی نیکزاد، مجتبی ذوالنوری و حمید رسایی⁽⁴⁾.

چهار طیف اصلی از نامزدی احتمالی این افراد برای کرسی مجلس حمایت می کنند که همه آنها بخشی از جریان «محافظه کار» هستند. طیف اول طرفدار این هستند که محمد باقر قالیباف همچنان در دور دوازدهم نیز ریاست مجلس را بر عهده گیرد. این طیف تلاش می کند اعتبار آسیب دیده قالیباف به خاطر انتقادات و اتهامات چهار سال گذشته را ترمیم کند و به نحوی کاهش محبوبیت او را در میان طرفدارانش بازسازی کند. اما طیف دوم، نمایندگان «جبهه پایداری» و «محافظه کاران تندرو» هستند که تلاش دارند برای پیشبرد سیاستهای «تندروانه» خود در عرصه های سیاسی، اقتصادی و اجتماعی، سیطره خود بر مجلس را تثبیت کرده و اختیارات خاصی را از آن خود کنند. علی رغم اینکه آنان تعداد قابل توجهی از کرسی های مجلس را در اختیار گرفته اند، اما با این همه تعداد نمایندگان آنها به حدی نیست که بتوانند در مورد تعیین رئیس مجلس تصمیم گیری کنند.

طیف سوم هم «محافظه کاران میانه رو» هستند که توسط لیست «شورای وحدت» و با حمایت جریانهای «اصولگرای» سنتی به مجلس راه یافته اند. هرچند که آنها به استثنای متکی در تهران پیروزی چندانی کسب نکرده اند، اما در سایر استانها توانستند تعداد قابل توجهی از کرسیهای مجلس را از آن خود کنند.

وقت ممکن قانون عفاف و حجاب را در مجلس جدید پیگیری کند⁽²⁾.

این نوع انتقاد نسبت به دولت و دستگامهای ذی ربط در مورد حجاب نشان می دهد که احتمالاً «تندروها» مسأله حجاب را به صورت گسترده ای مطرح کنند و در آینده بار دیگر حجاب به مهمترین مسأله نظام بدل شود.

علاوه بر مسأله حجاب، برخی از نمایندگان مجلس که به دور جدید نیز راه یافته اند، در قبال تیم ایرانی که گفتگوهای هسته ای در وین را دنبال می کنند نیز مواضع «تندی» اتخاذ کرده اند. از جمله آنها محمود نبویان است که مقام اول را در حوزه تهران کسب کرده است. او بر این باور است که تیم ایرانی که گفتگوهای هسته ای را دنبال می کند، همان تیمی است که با محمد جواد ظریف وزیر خارجه پیشین کار می کرد. او تأکید می کند که ابراهیم رئیسی باید فوراً نسبت به تغییر تیم مذاکره کننده اقدام کند و برای رسیدن به توافقی که منافع ملت ایران را برآورده سازد و خطوط قرمز نظام را نیز مراعات کند، از افراد انقلابی، با تقوا و وفادار به منافع امت استفاده کند⁽³⁾.

هرچند که رئیسی به این خواستهها توجه نکرد، اما انتظار می رود که این مسأله بار دیگر مطرح شود؛ مخصوصاً اگر ایران با کشورهای بزرگ در مورد از سرگیری مذاکرات برجامی به توافقی دست یابد. یعنی این نمایندگان می توانند بر سر راه مذاکرات هسته ای و یا حصول توافق در مورد برنامه هسته ای ایران مانع تراشی کنند.

دوم - رقابت احتمالی در درون «محافظه کاران» بر سر ریاست مجلس

به محض اعلام نتایج دور اول انتخابات و مشخص شدن ترکیب کلی مجلس دوازدهم، رقابت میان

(2) خبرآنلاین، روانبخش: قانون عفاف و حجاب و طرح صیانت را در مجلس آینده پیگیری می کنم، (13 اسفند 1402 هـ.ش)، تاریخ بازدید: 5 آوریل 2024م. <https://2u.pw/jhptfCrd>

(3) همشهری آنلاین، درخواست نبویان از رئیسی برای تغییر تیم مذاکرات هسته ای | وضعیت خطوط قرمز نظام در توافق احتمالی وین، (12 فروردین 1401 هـ.ش)، تاریخ بازدید: 5 آوریل 2024م. <https://2u.pw/S8Jizfih>

(4) ستاره صبح، صف کشی برای تصاحب کرسی ریاست مجلس / وزاری احمد نژاد رقیب اصلی قالیباف، (17 اسفند 1402 هـ.ش)، تاریخ بازدید: 5 آوریل 2024م. <https://2u.pw/1IQNV1HZ>

خروجی این رقابت، اقدامات تدریجانه تری باشد که دولت را در مورد چندین پرونده تحت فشار قرار دهد. یعنی ممکن است دولت با چالشهای بیشتری از سوی نمایندگان مواجه شود. و خلاف پیش بینی ها را ثابت کند. گفتنی است پیش بینی می شد که یکدست بودن دولت و مجلس که هر دو از جریان محافظه کار هستند و دیدگاهها، اهداف و رویکردهای یکسانی را دنبال می کنند، احتمالاً همکاری آن دو را به دنبال داشته باشد.

ایران سه ماهواره به فضا می فرستد و با مشارکت روسیه و چین آزمایش دریایی برگزار می کند.

ایران در طی ماه مارس 2024 میلادی تحولات نظامی عظیمی را در زمینه صنایع نظامی تجربه کرد. وزارت دفاع ایران در نمایشگاه بین المللی در قطر، پیشرفته ترین دستاوردهای خود را در زمینه سیستمهای رانش زیردریایی به نمایش گذاشت. از سویی دیگر ایران سه ماهواره ساخت داخل را به فضا پرتاب کرد. و با مشارکت چین و روسیه آزمایش دریایی برگزار کرد. اکنون برای بررسی این تحولات، به موضوعات زیر می پردازیم که عبارتند از: اول، توسعه سیستم رانش زیردریایی، دوم: پرتاب ماهواره پارس 1 و دو ماهواره دیگر به فضا، سوم: آزمایشهای «کمر بند امنیتی دریایی 2024».

اول - توسعه سیستم پیشران زیردریایی ها:

ایران در زمینه تحقیقات در حوزه زیردریایی ها و ساخت آنها به مرحله پیشرفته ای رسیده است که تحولات اخیر مانند سیستم رانش مستقل از هوا AIP که در نمایشگاه و کنفرانس بین المللی دفاعی دریایی دوحه (دیمدکس 2024) در قطر⁽⁵⁾ به نمایش گذاشته شد، شاهد بر این مدعاست. وزارت دفاع ایران یک نمونه زیردریایی کلاس «فاتح» که به سیستم

یک طیف دیگری که موفق شده است چندین نماینده تحت عنوان «اصلاح طلبان» و «نمایندگان مستقل» به مجلس بفرستد، یک جریان اقلیتی است که ظرفیت معرفی رئیس مجلس از میان خود را ندارند. اما مسلماً طیف های دیگری برای کسب حمایت این اقلیت تلاش خواهند کرد. زیرا فراقسیونهایی که در آینده تشکیل خواهند شد برای انتخاب رئیس مجلس و همچنین برای تصویب قوانینی در مجلس به حمایت آنها نیاز دارند. و با توجه به مواضع «اصلاح طلبان» و «نمایندگان مستقل» در مخالفت با «تدروان»، احتمالاً همکاری با «میانه روها» و یا حتی «محافظه کاران سنتی» را بر «تدروها» ترجیح دهند.

هرچند که ترکیب نمایندگان مجلس گمانه زنی ها و احتمال تغییر رئیس را مطرح می کند، اما به نظر می رسد که هنوز زود است که این موضوع مطرح شود؛ زیرا هنوز نمایندگان مجلس تکمیل نشده اند. و با اینکه 264 نماینده به مجلس راه یافته اند اما 44 نماینده دیگر منتظر دور دوم انتخابات در روز جمعه 10 می 2024 میلادی هستند. دور دوم انتخابات در 21 حوزه انتخاباتی در استانهای ایران برگزار می شود و احتمال دارد که در دور دوم انتخابات شانس نمایندگان «میانه رو» و یا «نمایندگان مستقل» تقویت شود و آنها بتوانند در ایجاد توازن در ترکیب نهایی مجلس جدید و همچنین در روند انتخاب رئیس جدید مجلس نقش مهمی ایفا کنند. البته این احتمال نیز وجود دارد که قالیباف با برخورداری از حمایت تمام قد علی خامنه ای، بار دیگر به ریاست مجلس انتخاب شود.

خلاصه:

با توجه به آنچه گذشت، بعد از آنکه نظام انتخاباتی را به نفع جریان «محافظه کار» مهندسی کرد، این جریان سیطره خود بر مجلس را تثبیت کرد. اما غیاب دو گانه «محافظه کاران» و «اصلاح طلبان» از مجلس دوزادهم، زمینه را برای ایجاد فضای رقابت در درون محافظه کاران فراهم می سازد. و ممکن است

(5) Tayfun Ozberk, 'Iran Unveils AIP Version Of Fateh-Class Submarine At DIMDEX 2024,' *Naval News*, March 08, 2024, <https://2u.pw/ls3q0YGt> [Last viewed on March 31, 2024]

بعد از سه زیردریایی کیلو که ایران از روسیه دریافت کرد، «فاتح» قدرتمندترین زیردریایی ایران به شمار می رود. فاتح دارای چهار لانچر اژدر 533 میلی متر در دماغه خود است که می تواند مین ها و موشکهای ضد کشتی را نیز در خود نگهدارد. اما تناژ زیر سطحی زیر دریایی کیلو که ایران در دهه نود قرن بیستم از روسیه دریافت کرد، به 3000 تن می رسد. بر اساس اظهارات کارشناس فناوری دریایی «اچ آی ساتن» سیستم AIP، زیردریایی (فاتح) را در کلاس بالا قرار نمی دهد زیرا این زیردریایی همچنان کوچک و نسبتاً اولیه است. اما قدرت مخفی ماندن آن را نسبتاً افزایش می دهد»⁽⁸⁾. هرچند که تهران برنامه توسعه زیردریایی های خود را در دهه هشتاد و با همکاری کره شمالی آغاز کرد، اما امروز نیروی دریایی ایران یک ناوگان نسبتاً بزرگی از زیردریایی های کوچک دارد که از روی زیردریایی های کلاس MS-29 Yono کره شمالی کپی برداری شده اند. ایران این زیردریایی را در اوایل هزاره کنونی از کره شمالی تحویل گرفت و زیردریایی «غدیر» را از روی MS-29 Yono کپی برداری کرد⁽⁹⁾. همچنین ایران در زمینه تجهیز زیردریایی های خود به قدرت آتش، سرمایه گذاریهای زیادی کرده است. ایران با مهندسی معکوس توانست از روی اژدر افکن کره شمالی، اژدر افکن «والفجر» را تولید کند. از دیگر تجهیزات صنایع نظامی ایران می توان به موشک زمین به زمین «جاسک 2» اشاره کرد که در آزمایش «ولایت 97» آزمایش شد. موشک «ذوالفقار 99» نیز از روی موشک ضد کشتی چینی کلاس C-704 کپی برداری شده است. همچنین اژدر «حوت» نسخه ایرانی اژدر روسی «اشکفال» است. هم اکنون نیروی دریایی

رانسش مستقل از هوا مجهز بود را به معرض دید گذاشت. این سیستم با سپری کردن مرحله آزمایش، توانمندیهای عملیاتی زیردریایی های ایران را افزایش می دهد و به زیر دریایی کمک می کند که مدتها در زیر آب بماند. به عنوان مثال، زیر دریایی های مجهز به این سیستم می توانند تا پنج هفته در زیر آب بمانند و پس از آن باید برای پر کردن مخازن اکسیژن از زیر آب خارج شوند. زیر دریایی های مجهز به سیستم رانش مستقل از هوا AIP می توانند مدت طولانی تری در زیر آب بمانند اما برای اکسیژن گیری و ذخیره آن به صورت مایع (LOX) باید به سطح آب برگردند. پس، توان عملیاتی این زیر دریایی ها به ظرفیت مخزن اکسیژن مایع آنها بستگی دارد. در ایران، دانشگاه صنعتی مالک اشتر که وابسته به وزارت دفاع است، مجری طرحهای تحقیقاتی کاملاً سری مانند توسعه توانمندیهای زیر دریایی ها، موشک ها، سیستمهای رادار و غیره است⁽⁶⁾. علی رغم وجود تحریمهای آمریکا، اما این دانشگاه به داشتن توانمندی در زمینه آزمایش سیستمهای گوناگون و از جمله سیستمهای دریایی افتخار می کند. تهران که معمولاً دستاوردهای خود را به نمایش می گذارد، با افتخار از سیستم رانش مستقل از هوا (AIP) پیش از نصب آن در زیردریایی های «فاتح» رو نمایی کرد. بر اساس گزارشها، نصب این سیستم در زیردریایی کلاس 1 «فاتح» به یک سال زمان نیاز دارد. زیردریایی های فاتح در مقایسه با زیردریایی های قدیمی کلاس (غدیر) که تناژ زیر سطحی آن 120 تن است، بسیار پیشرفته تر است و تناژ زیر سطحی آن تقریباً به 600 تن می رسد»⁽⁷⁾.

(6) 'Malek Ashtar University', *Iran Watch*, December 20, 2023, <https://2u.pw/jpe6C21m> [Last viewed on March 31, 2024]

(7) Tayfun Ozberk, *ibid*

(8) HI Sutton, 'Iranian Fateh Class Submarine Proposed With AIP', *Covert Shores*, March 13, 2024, <https://2u.pw/L62BEjv5> [Last viewed on March 31, 2024]

(9) Tom O'Connor, 'Iran and North Korea Are Building New, Better Submarines to Counter Enemies At Sea', *Newsweek*, Feb 06, 2020, <https://2u.pw/F2376hy3> [Last viewed on March 31, 2024]

ششمین دور رزمایشهای مشترک میان چین، روسیه و ایران در خلیج عمان و مقابل چابهار برگزار شد. این رزمایش با به کارگیری بیش از 20 کشتی برگزار شد و همسایگان ایران مانند پاکستان و عمان بدون مشارکت در رزمایش، در این رخداد حضور داشتند. در بیانیه وزارت دفاع چین آمده است رزمایشهای «کمر بند دریایی 2024» که چهار روز به طول انجامید، با هدف تقویت همکاری دریایی و پاسداری از امنیت و ثبات منطقه ای برگزار شد⁽¹²⁾. نیروی دریایی چین با یک رزمناو موشکهای هدایت شونده و یک ناوچه در این رزمایش مشارکت داشت. روسیه نیز یک رزمناو موشک انداز «واریاگ» از ناوگان دریایی خود در اقیانوس آرام را برای مشارکت در این رزمایش اعزام کرده بود. این رزمایش از سال 2018 میلادی، هر ساله برگزار می شود.

رزمایش امسال با شعار «با هم برای امنیت و صلح» برگزار شد و رزمناو چینی کلاس «نانینگ» و ناوشکن ایرانی جماران و همچنین ناوچه روسی کلاس «دریاسالار گورشکوف» طبق برنامه از قبل تعیین شده، این رزمایش را اجرا کردند. دریادار امرالله نوذری فرمانده قراگاه امام علی نیروی دریایی سپاه پاسداران در این مورد گفت: «ما با سه کشتی و دو قایق تهاجمی تندرو در این رزمایش شرکت کردیم. این رزمایش در مساحت 17 هزار کیلومتر مربع برگزار می شود. از مجموع پنج تنگه استراتژیک جهان، سه تنگه در منطقه شمال اقیانوس هند قرار دارد که مرکز مهمی برای جریان انرژی و تجارت در سطح جهان است»⁽¹³⁾.

با اینکه این رزمایش اساساً بر قدرت آتش و عملیات جستجو و نجات مشترک و نیز ارتباطات و عملیات

ایران روی تجهیز زیردریایی های «فاتح» به مهمات کار می کند.

دوم - پرتاب ماهواره «پارس 1» و دو ماهواره دیگر به فضا

ایران ماهواره تحقیقاتی سنجشی «پارس 1» را از پایگاه «وستونچن» روسیه پرتاب و با موفقیت در مدار 500 کیلومتری زمین تزریق کرد. این ماهواره که 143 کیلوگرم وزن دارد، به سه دورین مجهز است⁽¹⁰⁾. همزمان با ماهواره پارس 1، دو ماهواره دیگر که احتمالاً مربوط به سامانه اطلاعات جغرافیایی (GIS) باشند، به فضا پرتاب شد که ایران جزئیات بیشتری درباره آنها ارائه نداده است. و برای اینکه ماهواره در مدار خورشید همگام قرار گیرد، باید حداقل به ارتفاع 600 کیلومتر از سطح زمین برسد. عیسی زارع پور وزیر ارتباطات و فناوری اطلاعات بعد از پرتاب ماهواره پارس 1 گفت که این ماهواره «صد درصد ایرانی»⁽¹¹⁾ است و ایران در طی دو سال گذشته 13 ماهواره به فضا فرستاده است.

سنجش از دور و سامانه های داده های جغرافیایی، در عملیات نظامی مانند هدایت، کنترل، ارتباطات و هماهنگی نقش حیاتی دارند و در عملیات نظامی که برای تصمیم گیری سریع به اطلاعات دقیق نیاز دارند، نقش کلیدی دارند. نیروهای نظامی از تصاویر ماهواره ای دقیق، در مأموریت های متعددی از جمله ترسیم نقشه، مأموریت های اطلاعاتی، مدیریت جنگ، بررسی ناهمواریها، مدیریت تأسیسات نظامی و رصد فعالیتهای تروریستی احتمالی استفاده می کنند.

سوم - رزمایشهای «کمر بند دریایی 2024»

(10) 'Iran's Pars 1 satellite enters space after Russian launch,' *Reuters*, Feb 28, 2024, <https://2u.pw/8j7OcE0h> [Last viewed on March 31, 2024]

Ivan Kesic, Explainer: How does Pars-1 satellite boost Iran's remote sensing capabilities?, *Press TV*, (11) [Last viewed on March 31, 2024] March 02, 2024, <https://2u.pw/qHxfXaps>

(12) 'China, Iran, Russia hold joint naval drills near Oman Gulf,' *China Daily*, March 11, 2024, <https://2u.pw/zzJAOXWL> [Last viewed on March 31, 2024]

(13) 'Iran, China, Russia Engage Targets in Joint Maritime Security Belt Exercise,' *Tasnim News Agency*, March 13, 2024, <https://2u.pw/sPytVcD6> [Last viewed on March 31, 2024]

نرخ بیکاری در ایران و اختلاف در نحوه محاسبه آن با خارج

پرونده اقتصادی ماه مارس 2024 میلادی، به نرخ بیکاری در ایران و اختلاف در نحوه محاسبه آن با معیارهای بین المللی و تأثیر بودجه سال جدید در مسأله بیکاری می پردازد. و در این راستا سه موضوع را زیر ذره بین می برد که عبارتند از اول: مسأله بیکاری در ایران، دوم: اختلاف در روش محاسبه بیکاری در ایران با خارج، سوم: بودجه سال 2024 میلادی و تأثیر آن بر بیکاری.

اول - مسأله بیکاری در ایران:

قبل از هر چیزی ذکر این نکته لازم است که با توجه به اینکه نظام نسبت به آمارهای بیکاری بسیار حساسیت نشان می دهد و نیز با توجه به اینکه روش محاسبه بیکاری در ایران با خارج تفاوت دارد به گونه ای که امکان دستکاری در نتایج نهایی را ممکن می سازد، می توان گفت که دسترسی به آمارهای دقیق در مورد بیکاری در ایران به غایت دشوار است.

علی بهادری جهرمی سخنگوی دولت ایران از کاهش نرخ بیکاری در دوره ابراهیم رئیسی خبر داده و گفته است که در این مدت نرخ بیکاری در میان نیروی کار ایران از 9.7 درصد به 8.2 درصد کاهش یافته است⁽¹⁴⁾. این در حالیست که در سال 2018/2019 میلادی، نرخ بیکاری 11.3 درصد بود.

اما با این همه، این نرخ رسمی اعلام شده نیز مسأله چندان کم اهمیتی نیست و از بیکاری میلیونها نیروی کار حکایت دارد. با توجه به اینکه نیروی کار در ایران حداقل به 35 میلیون نفر می رسد، این امر برای امنیت و ثبات داخلی پیامدهای منفی به دنبال دارد.

اما نرخ بیکاری در میان جوانان و مخصوصاً تحصیلکردگان دانشگاهی اکنون نسبت به قبل بیشتر شده است. نرخ بیکاری در میان جوانان 15 درصد

مبارزه با تروریسم و مبارزه با دزدی دریایی تمرکز کرد، فرصت گرانبهایی برای نیروی دریایی ایران است تا از توانمندیهای نیروی دریایی چین و روسیه بیاموزد و توان ناوگان دریایی و توان نیروهای خود را در موقعیت های فرضی که از مهمات جنگی استفاده می شود، محک بزند.

خلاصه

با پایان یافتن تحریمهای تسلیحاتی ایران، این کشور اکنون توان فناوری نظامی و تجربه نیروهای مسلح خود را به نمایش می گذارد. در جهانی که سخت درگیر رقابت ژئوپلیتیک است، تهران با برگزاری رزمایش دریایی که در ماه مارس انجام شد و نیز با به رخ کشیدن دستاوردهای فنی علی رغم تحریمهای چندین دهه در زمینه فناوری، به این توانایی و اقتدار خود می بالد.

(14) میدل ایست نیوز، «ایران تعلن انخفاض نسبة البطالة إلى 8.2 بالمائة»، 19 مارس 2023 م. تاریخ بازدید: 4 آوریل 2024 م.

شامل می‌شود. بر اساس معیار بین‌المللی نیروی کار این جامعه 55 نفر است. پس نرخ بیکاری در این جامعه فرضی 9 درصد است. (5 تقسیم بر 55*100). اما بر اساس معیار ایران، تعداد نیروی کار این جامعه فرضی 65 نفر است. در نتیجه نرخ بیکاری حدود 7.7 درصد می‌شود. یعنی اختلاف در تعریف نیروی کار که متفاوت از معیارهای بین‌المللی است، نرخ بیکاری را کم نشان می‌دهد. و این با معیار بین‌المللی همخوانی ندارد.

سوم - بودجه سال 2024 میلادی و تأثیر آن بر بیکاری

لایحه بودجه سال مالی 2024/2025 م (21 مارس - 20 مارس) رویکرد انقباضی دارد. و انتظار می‌رود که مصارف تا 2429 همت (حدود 49 میلیارد دلار با نرخ بازار آزاد) یعنی 17 درصد افزایش یابد. این در حالیست که تورم بیش از 40 درصد است و احتمال کاهش حمایت از حامل‌های انرژی و افزایش 50 درصدی مالیات بر درآمد⁽¹⁶⁾ و کاهش درآمدهای نفتی نیز وجود دارد. و هیچ نشانه‌ای از گشایش در پرونده هسته‌ای ایران و برداشته شدن تحریم‌های اقتصادی در افق دیده نمی‌شود.

همه اینها به این معناست که بودجه جدید ظرفیت لازم برای حمایت از رشد اقتصادی، سرمایه‌گذاری، و یا حمایت از تولید و توسعه خدمات اجتماعی را ندارد تا بر نتیجه نرخ بیکاری را کاهش دهد. پس بیکاری افزایش خواهد یافت. و بی‌تردید، بیکاری پیامدهایی برای صلح و ثبات سیاسی، اقتصادی، روانی و امنیتی جامعه به دنبال دارد؛ زیرا این پدیده باعث افزایش مهاجرت شده و با فرار مغزها به خارج، اقتصاد کشور از آنها محروم می‌گردد.

خلاصه:

مسئله بیکاری در ایران از شفافیت چندان برخوردار نیست. روشهای محاسبه بیکاری در ایران با معیارهای

تخمین زده می‌شود⁽¹⁵⁾. این در حالیست که نرخ بیکاری در میان تحصیلکردگان دانشگاهی در سال 1402 ه.ش (2023/2024م) حدود 40 درصد بوده است.

دوم- اختلاف در روش محاسبه نرخ بیکاری در ایران با خارج

منظور از نرخ بیکاری، نسبت تعداد افراد بیکار به تعداد کل نیروی کار فعال است. و ایران این معیار بین‌المللی را قبول دارد. اما از لحاظ مفهوم و گستردگی نیروی کار در جامعه یعنی «نیروی فعال اقتصادی» با جهان خارج اختلاف نظر دارد. یعنی ایران حجم نیروی فعال اقتصادی را بالا اعلام می‌کند در نتیجه، میانگین بیکاری نیز کاهش می‌یابد.

بنابراین، در جهان افراد زیر 16 سال و همچنین افرادی بالای 16 سال که تمایلی به کار ندارند و در جستجوی کار نیستند مانند زنان خانه دار و بازنشستگان نیز نیروی کار محسوب نمی‌شوند.

اما بر اساس تعریف ایران از نیروی کار و یا نیروی فعال اقتصادی، تمامی کارگران روزمزد و بیکاران در جامعه از سن 10 سالگی را شامل می‌شود.

با این تعریف، ایران افرادی چون زنان خانه دار، بازنشستگان، زندانیان، دانش آموزان و دانشجویان، اعضای خانواده که بدون مزد کار می‌کنند و سربازان را نیز در شمار نیروی کار وارد می‌کند. و نقطه اختلاف ایران با معیارهای بین‌المللی همینجاست که آن عده از افرادی را که در تعریف نیروی کار نمی‌گنجد را یعنی افرادی که بدون مزد کار می‌کنند و یا اینکه تمایلی به کار کردن ندارند در شمار نیروی فعال اقتصادی محسوب می‌کند. همچنین واضح است که سن 10 تا 16 سال شامل تعداد زیادی از کودکان در سن تحصیل در مدارس هستند.

مثلا، فرض کنیم که یک جامعه 100 نفر جمعیت دارد. 50 نفر آنها نیروی کار هستند و 5 نفر نیز بیکارند. تعداد 10 نفر نیز زنان خانه دار، بازنشستگان و سربازان را

(15) أمواج میدیا، بیجن خواجه بور، «تحليل معمق: الاقتصاد الإيراني في 2024م»، 23 فوریه 2024م. تاریخ بازدید: 4 آوریل 2024م. <https://tinyurl.com/bddx9a6c>

(16) Economist Intelligence Unit, «Economic Outlook Report Iran April 1st 2024», Fiscal policy outlook.

تعاملات حوزه؛ رهبر آینده و مشروعیت انتخابات

پرداختن محافل حوزوی به بحث جانشینی مجتبی خامنه ای بعد از پدر، سؤالات مهمی را در خصوص موضع حوزه درباره انتخاب مجتبی به عنوان رهبر آینده ایران مطرح می کند. و سخنان برخی روحانیون مبنی بر اینکه مشروعیت کامل از طریق صندوقهای رأی و انتخابات کسب نمی شود بلکه افراد با تقوا و صالح هستند که به حکومت مشروعیت می دهند نه اکثریت، در همین راستا مطرح شده است. این بحث بعد از انتخابات مجلس شورای اسلامی و انتخابات مجلس خبرگان رهبری که در اول مارس 2024 میلادی برگزار شد، مطرح گردید. در گزارش ماه قبل، موضوع استفاده ابزاری از ظرفیت خطبه های جمعه را به تفصیل شرح دادیم. اما مسأله با پایان انتخابات، پایان نگرفت بلکه نخبگان دینی برای چینش فضای بعد از انتخابات دو رویکرد را در پیش گرفتند. اول: زمینه سازی جانشینی مجتبی بعد از پدر، دوم: ترمیم مشروعیت نظام و مردود دانستن ادعاهای مشارکت کم فروغ در انتخابات. برای بحث بیشتر در این زمینه به دو موضوع می پردازیم: حوزه و رهبر آینده، و اکثریت و مشروعیت نظام.

اول - حوزه و رهبر آینده:

حوزه به مسأله اختلاف در مورد نام رهبر آینده ورود کرد. هرچند حوزوی ها بعید نمی دانند که مجتبی خامنه ای رهبر آینده ایران باشد، اما یکی از چهره های حوزوی به نام صادق محمدی⁽¹⁷⁾ از موسوی جزائری که عضو مجلس خبرگان است به خاطر اظهارات وی مبنی بر اینکه رهبر آینده مسأله کاملاً سری است و از بیم جاننش نباید نامش مطرح شود یعنی اینکه از بیم جاننش نباید با ملت در میان گذاشت، انتقاد کرد. محمدی گفت: « این مسأله در بین مردم تردیدهایی

بین المللی تفاوت دارد و این امر دستکاری در نتیجه را امکان پذیر می سازد. بیکاری در میان جوانان به صورت چشمگیری افزایش یافته و در میان تحصیلکردگان دانشگاهی بسیار بیشتر است و به حدود 40 درصد می رسد. همچنان بودجه سال پیش رو انقباضی است و در نتیجه، نمی تواند نوید بخش بهبود وضعیت اقتصادی و از جمله کاهش نرخ بیکاری باشد.

(17) یکی از اساتید برجسته حوزه و نایب رئیس مجمع عمومی جامعه مدرسین است.

که حوزه می خواهد در تعیین رهبر نقشی داشته باشد و نگران است که مبادا در انتخاب رهبر آینده با حوزه مشورتی صورت نگیرد، چندان به صواب نرفته ایم. زیرا محمدی از طرف همه حوزوی ها اظهار نظر نمی کند بلکه تنها نظر بخشی از آنها را بازتاب می دهد. و تعدادی از حوزوی ها در شمار فقهای ساکت هستند که نمی توانند با رهبر شدن مجتبی مخالفت کنند. و برخی دیگر انتظارگرا هستند و برای آنان فرقی نمی کند که چه کسی رهبر باشد. اما راز نهفته در این اظهارات این است که محمدی به تحصیل و تدریس مجتبی در قم اشاره می کند. گوی می خواهد به صلاحیت فقهی و رابطه تنگاتنگ او با فقها اشاره کند. برخلاف سایر نجبان حاکم که معمولا به خاطر مشغله های سیاسی و فعالیت در نهادهای دولتی، از حوزه فاصله می گیرند. از این رو، می توان گفت که این نوع اظهارات یک نوع مقدمه چینی برای رهبری مجتبی است که اگر چنانچه به عنوان رهبر انتخاب شود، مردم پیشاپیش او را به عنوان یک حوزوی که دارای صلاحیت فقهی است، بشناسند و قبول داشته باشند.

دوم- اکثریت و مشروعیت نظام:

معمولا فیلسوفان و نظریه پردازان نظام از این سخن می گویند که در فقه سیاسی شیعی مسأله «اکثریت» چندان اهمیتی ندارد زیرا از نظر آنها همیشه اکثریت بر حق نیستند. و در این زمینه درگفتمان سیاسی خود به مثل هایی چون «اکثریت مردم درگمراهی هستند» استشهاد می کنند.

برخی گفته اند که انتخابات مجلس اخیر که اول مارس برگزار شد، مشروعیت تام ندارد. زیرا به خاطر مشارکت کم رنگ مردم که 59 درصد واجدین شرایط رأی دهی از شرکت در انتخابات خودداری کردند، نمایندگان مورد قبول توده مردم نیستند. در نتیجه، اقدامات آنها در قانونگذاری با نظر اکثریت تعارض دارد و فاقد مشروعیت است. آیت الله احمد علم

را بر می انگیزد مبنی بر اینکه احتمالا پشت پرده فردی برای رهبری آینده، انتخاب شده است. من به ایشان می گویم که با این اظهارات، در مورد مجلس خبرگان تردید ایجاد کرده اید»⁽¹⁸⁾. او سخنان موسوی را بی اعتبار خواند و گفت: «آنچه شما گفتید، اساسا صحت ندارد. و مسأله رهبر آینده نیز سری نیست. بلکه در زمانی که لازم باشد، مسأله انتخاب رهبر در مجلس خبرگان مطرح می شود و با رأی اکثریت اعضای مجلس خبرگان، رهبر آینده نظام انتخاب می شود»⁽¹⁹⁾. علی رغم اینکه محمدی انتخاب رهبر را به قانون اساسی و نهادهای قانونی ارجاع داد، اما به گونه ای سخنان جزآئی را به منزله افشای اسرار نظام دانست. سپس تلاش کرد نامزدی مجتبی خامنه ای را برای رهبری، از لحاظ قانون اساسی توجیه کند. او گفت که در اصل 109 قانون اساسی ویژگیهای رهبر به خوبی بیان شده است. یعنی رهبر باید علاوه بر تقوا، صلاحیت های علمی لازم برای برقراری عدالت، بینش صحیح سیاسی و اجتماعی، تدبیر، شجاعت، مدیریت و قدرت کافی برای رهبری را داشته باشد. پس، شرایط رهبری کاملا مشخص است و هیچ ابهامی در آن وجود ندارد. محمدی به این نتیجه می رسد که مجتبی خامنه برای اینکه به عنوان فقیه مسلمان که سالها در قم به تدریس فقه و اصول پرداخته است، شایستگی بیشتری دارد که از سوی مجلس خبرگان به رهبری انتخاب شود، در نتیجه ممکن است او یکی از گزینه های احتمالی باشد.

این امر سوالات مهمی در مورد موضع حوزه در خصوص جانشین خامنه ای و مخصوصا جانشینی مجتبی مطرح می کند. آیا اینگونه اظهارات به منزله مقدمه چینی برای رهبر شدن مجتبی بعد از پدر است یا اینکه اینگونه اظهار نظرها صرفا به بیان دیدگاهها و اختلاف نظرها میان محافل حوزوی و حکومتی خلاصه می شود. اما اینکه این اظهارات را حمل بر این کنیم

(18) دیدبان، در گفت و گو با دیده بان ایران مطرح شد؛ نایب رئیس مجمع عمومی جامعه مدرسین: ممکن است فرزندان آیت الله خامنه ای جزو گزینه های رهبری باشد. (01 مارس 2024م)، تاریخ بازدید: 28 مارس 2024م.

<http://tinyurl.com/ypxs7uxu>

(19) همان.

اسلام دو نوع حکم و قانون یعنی ثابت و متغیر وجود دارد که در نظامهای مدرن، قوانین متغیر بنا به رأی اکثریت (نصف به علاوه 1) تغییر می کند. اما احکام متغیر در اسلام ثمره رأی برآمده از شورا است که حقیقت و منافع حقیقی در آن لحاظ می شود نه رأی اکثریت⁽²¹⁾. پس اکثریت از دیدگاه طباطبایی اکثریت عددی نیست بلکه منافعی است که فقیه تشخیص می دهد. و اکثریت در نظر علم الهدی، صرفاً انسانهای صالح و با تقوا و مطیع امر رهبری هستند.

خلاصه:

برخی از چهره های حوزوی اظهارات یکی از اعضای مجلس خبرگان را مورد انتقاد قرار داد. عضو مجلس خبرگان گفته بود نام رهبر آینده از هم اکنون مشخص است اما از بیم جان او، افشا نمی شود. حوزوی ها این اظهارات را خلاف قانون اساسی دانسته اند. و بحث وراثت رهبری را مطرح کرده اند که مجتبی خامنه ای جانشین پدر شود؛ زیرا او یک فقیه است که مدتها به تحصیل و تدریس در حوزه قم پرداخته است و شایستگی بیشتری دارد که مجلس خبرگان او را به عنوان رهبر آینده انتخاب کند. از سوی دیگر، آیت الله علم الهدی به اشکالی که برخی مطرح می کنند مبنی بر اینکه ضعف مشارکت مردم در انتخابات مشروعیت مجلس و مصوبات آن و نیز مشروعیت اعضای مجلس خبرگان را تضعیف کرده است، پاسخ می دهد و ملاک را مشارکت انسانهای با تقوا و صالح که به امر رهبری گردن نهاده اند معرفی می کند؛ نه اکثریت عددی که با تحریم انتخابات از دستور رهبری تمرد کردند. این سخنان تلاشی برای ارائه یک فهم متفاوت از مشروعیت است که با تمام نظامهای سیاسی تفاوت دارد و حتی با آنچه که نظام در ظاهر بیان می کند نیز در تضاد است. اما در عین حال، این اظهارات به نوعی اعتراف می کند که اکثریت با نظام کنونی سرسازش ندارد.

الهدی خطیب نماز جمعه مشهد در پاسخ به این شبهه گفته است: « در اسلام اکثریت به خودی خود مورد پذیرش قرار ندارد و فقط در جایی که رجحان ثبوتی در خصوص موضوعی مشخص نبوده یا مردد باشد از باب تشخیص رجحان اثباتی به اکثریت مراجعه می شود. در این میان مراد از اکثریت، اکثریت متدین و معتبد است نه اکثریت عاصی و متمرّد؛ بنابراین برای اکثریتی که به دستور و فرمان رهبری در خصوص شرکت در انتخابات عمل نکردند، در مقابل رجحان اثباتی اقلیت جایگاهی وجود ندارد.»⁽²⁰⁾

این سخن علم الهدی که از اندیشه نخبگان دینی حاکم در مسائل حکومتداری و مشروعیت پرده بر می دارد، بسیار خطرناک است. زیرا بر اساس این دیدگاه، اکثریتی که به فتوای رهبری در مورد وجوب مشارکت در انتخابات عمل نکردند، اکثریتی هستند که در نظام سیاسی جایگاه و وزنی ندارند و نظر آنان نیز هیچ اعتباری ندارد! و تنها آنانی که به فتوای رهبر عمل کردند، انسانهای با تقوا هستند که حرفشان اعتبار دارد. در نتیجه، این سخنان نه تنها تأییدی بر روند مهندسی انتخابات و نمایشی بودن انتخابات است بلکه اعتبار تمام نظام سیاسی را نشانه گرفته است. بر اساس این دیدگاه، اینجا رهبر است که تعیین می کند مشارکت صورت بگیرد یا خیر و مردم حق انتخاب و یا عزل رهبری را ندارند. این سخن در واقع همان موضوعی است که قبلاً خمینی در کتاب «حکومت اسلامی» بیان کرده و مردم را به کودکان نابالغ تشبیه کرده بود که رهبر وصی و سرپرست آنهاست همانطور که پدر سرپرست فرزندان نابالغ خود است.

و این همان نظریه قدیم در مورد «جمهوری اسلامی» است. زمانیکه محمد حسین طباطبایی ساختار حکومت شیعی ایده آل را بیان می کرد. آن را از نظامهای دموکراتیک مدرن جدا کرد و گفت که اسلام با «دموکراسی» کاملاً متفاوت است. از دیدگاه او، در

(20) وبسایت انتخاب، علم الهدی: می گویند، چون ۵۹ درصد مردم در انتخابات شرکت نکردند، نمایندگان جدید... (01 مارس 2024م). تاریخ بازدید: 01 آوریل 2024م، <https://bit.ly/3xf8Nrk>

(21) ر. ک: محمد حسین الطباطبائی، مقالات تأسیسیه فی الفكر الإسلامی، تعریب: خالد توفیق، (بیروت: مؤسسه أم القرى للتحقیق والنشر، 1415هج) ص 170 و بعد از آن.

مناسبات ایران با جهان عرب

مناسبات ایران با تعدادی از کشورهای عربی تحولات مهمی را به خود دید. در مورد عراق، محافل شیعی عراق از تلاشهای نوری المالکی نخست وزیر پیشین برای نزدیک شدن به رقیب خود مقتدی صدر رهبر جریان صدر، پرده بر می دارند. در مورد مناسبات ایران با سوریه، سفر وزیر دفاع سوریه به تهران، با استقبال گسترده ای از سوی مقامات ایران روبرو شد. در این گزارش، برای بررسی بیشتر مناسبات ایران با این کشورهای عربی به دو موضوع زیر می پردازیم:

- نشانه های تلاشهای مالکی برای نزدیک به صدر
- سفر وزیر دفاع سوریه به تهران در میانه شدت گرفتن بحرانها و مشکلات میان دو کشور

نشانه های تلاشهای مالکی برای نزدیکی به صدر

در میانه اختلافات میان ائتلافهای «چارچوب هماهنگی» که ائتلاف دولت قانون را نیز تحت پرچم خود دارد، محافل شیعی عراق از تلاشهای نوری المالکی نخست وزیر پیشین و رهبر ائتلاف دولت قانون برای نزدیکی به رقیب خود یعنی مقتدی صدر روحانی شیعی رهبر جریان صدر پرده برمی دارند. تلاشهای آشتی جویانه مالکی برای نزدیک شدن به صدر و پیامهایی که از طریق واسطه های سری ارسال می کند، سؤالات مهمی را در مورد انگیزه های واقعی این نزدیکی و فرصتها و چالشهای آن مطرح می سازد.

اول - عواملی که مالکی را به نزدیکی با صدر سوق می دهد

افزایش اختلافات میان طیف های «چارچوب هماهنگی»⁽¹⁾* مورد حمایت ایران، درباره میزان دخالت نظامی شبه نظامیان مسلح عراقی علیه اهداف آمریکایی و قاعده فعلی توازن معادله عراق، یکی از مهمترین عواملی است که مالکی را به تلاش برای نزدیکی به صدر سوق داده است. زیرا مالکی با اقداماتی فراتر از قواعد درگیری با ایالات متحده و برهم زدن قاعده توازن در عراق مخالف است و نقطه اختلاف با ائتلافهای «چارچوب هماهنگی» در همینجاست. البته این موضع مالکی با موضع جریان صدر همخوانی دارد.

همچنین، برخی ناظران بر این باورند که ایران در این تغییر موضع مالکی که با هدف ترمیم شکاف در بیت شیعی صورت می گیرد نقش دارد؛ زیرا شکاف در بیت شیعی تلاشهای توسعه طلبانه ایران در عراق را تا حد زیادی تحت تأثیر قرار داده است. همچنین ایران با افزایش منافع انحصاری برخی گروههای شبه نظامی

و اقدامات آنها فراتر از قواعد معمول درگیری علیه اهداف آمریکایی مخالف است زیرا واکنش انتقامی آمریکا می تواند نفوذ ایران در عراق را تحت تأثیر قرار دهد و حتی ممکن است پای ایران را به یک جنگ رو در رو با آمریکا بکشاند. از این رو، بر اساس گزارش محافل رسانه ای، یک روز بعد از آنکه واشنگتن، ایران و شبه نظامیان ایران را مسئول مرگ سربازان آمریکایی در پایگاه البرج اعلام کرد، اسماعیل قآنی فرمانده «سپاه قدس» به عراق سفر کرد و با فرماندهان گروههای مسلح دیدار و گفتگو نمود تا از نفوذ خود بر آنان برای متوقف کردن و یا کاهش حملات به اهداف آمریکایی استفاده کند⁽²⁾.

همچنین، اختلافات در درون «چارچوب هماهنگی» نشان می دهد که مالکی موفق به حل مشکل رهبری جامعه تشیع نشده است. زیرا با وجود کناره گیری صدر اما اختلافات میان مالکی و برخی از متحدانش، نفوذ او را در معادله عراق کمرنگ ساخت و او توانست توازن را به نفع خود رقم بزند. و اکنون نگران است که تقویت رابطه رو به رشد میان محمد شیاع السودانی نخست وزیر عراق و قیسی الخزعلی رهبر شبه نظامیان «عصائب اهل الحق» منجر به ایجاد یک ائتلاف شیعی قدرتمندی گردد که نه تنها در کنترل مالکی نیست بلکه نفوذ او را کاهش می دهد.

از این رو، مالکی که از تولد چنین ائتلافی سخت نگران است، بهترین راه را در این دیده است که صدر را به بازگشت به زندگی سیاسی ترغیب کند و با طرح دوگانه قدرتمند «مالکی-صدر» از به وجود آمدن آن ائتلاف جلوگیری کند؛ زیرا مالکی نیز به واقع بینانه بودن دیدگاه ایرانی پی برده است که کناره گیری صدر باعث عمیق تر شدن اختلافات در بیت شیعی می شود که می تواند جنگ خانمانسوزی را در میان آنها شعله ور سازد.

(1) * (ائتلاف دولت قانون به رهبری المالکی، ائتلاف الفتح به رهبری هادی العامری فرمانده سازمان بدر، ائتلاف نیروهای دولت به رهبری حیدر العبادی رهبر ائتلاف النصر و عمار الحکیم رهبر جریان الحکمه، جنبش عطاء به رهبری خالد کبیان و جنبش حقوق به رهبری حسین مؤنس همگی چارچوب هماهنگی را تشکیل داده اند).

(2) شبکه الحره، العراق.. فضائل مسلحة تخفف هجماتها على القوات الأمريكية بعد زيارة قآنی، (18 فوریه 2024م)، تاریخ

احتمالاً مالکی برخی رفتارهای صدر را به معنای تمایل او به بازگشت به زندگی سیاسی تعبیر کرده است. مثلاً، فراخوان صدر برای برگزاری تجمعات مردمی در همبستگی با فلسطینیان و محکومیت جنگ اسرائیل در غزه نشان می‌دهد که او همچنان در میان مردم از نفوذ کافی برخوردار است و قدرت او در بسیج کردن مردم افزایش یافته است. علاوه بر آن، همزمان با گفتگوهای شیعی - شیعی در مورد اصلاح قانون انتخابات برای فراهم ساختن مقدمات برگزاری انتخابات پارلمانی زود هنگام، او برای دیدار خصوصی به منزل مرجعیت شیعی علی سیستانی رفته است. همچنین او از رهبران جریان صدر خواسته است که به پایگاههای مردمی بازگردند و در همه مناسبتها با مردم ارتباط داشته باشند⁽³⁾. از همه این اقدامات چنین برداشت شده است که صدر برای بازگشت مجدد به زندگی سیاسی مقدمه چینی می‌کند.

فرصتهای نزدیکی میان مالکی و صدر:

یکی از مهمترین فرصتهای نزدیکی میان مالکی و صدر، این است که رقابت میان آنها به مرحله مدیریت بحران رسیده است. احتمالاً هر دوی آنها به این نتیجه رسیده اند که هیچکدام به تنهایی نمی‌توانند به طور انحصاری رهبری جامعه شیعی در اختیار بگیرند. بعد از اینکه صدر در رقابتهای پیشین با «چارچوب هماهنگی» قدرت نمایی کرد، احتمالاً مالکی و شاید ایران نیز به ابزارهای قدرت و برگ فشار او در عراق پی برده باشند و به این نتیجه رسیده باشند که صدر تنها یک برگ فشار نیست که بتوان از آن گذر کرد بلکه قدرتمندترین فرد در صحنه عراق به شمار می‌رود.

در مقابل، به احتمال زیاد صدر نیز در جریان دوره های رقابت با مالکی که میزان قدرت و نفوذ ائتلافهای شیعی مورد حمایت ایران در عراق را به خوبی نشان داد، به قدرت بازوهای مورد حمایت ایران پی برده و به این نتیجه رسیده باشد که نمی‌توان آن را نادیده گرفت. زیرا در طول سالیان گذشته وجود پدیده

چالشهای فراروی نزدیکی میان مالکی و صدر:

رقابت کنونی میان صدر و مالکی یک رقابت حیاتی است که بر سر موضوعاتی چون جایگاه رهبری جامعه شیعی، اینکه اولویت مرجعیت جامعه شیعی با نجف باشد یا با قم، ماهیت رویکردهای کشور و سیاستهای داخلی و خارجی، میکانیسم انتخاب نخست وزیر و تشکیل دولت و نیز دوگانه دولت و بی‌دولتی جریان دارد. از این رو، برای هر دو طرف سخت است که برای حل این مسائل و مخصوصاً مسأله رقابت بر سر رهبری جامعه شیعی، امتیازهای قابل توجهی به طرف مقابل واگذار کند. همچنین برگهای قدرت تأثیرگذاری که هر دو طرف در فضای عراق در اختیار دارند، مانع

(3) وبسایت وردنا، مکتب السید الصدر یعلن تشکیل لجان مرکزیة، (28 مارس 2024م)، تاریخ بازدید: 30 مارس 2024م.

اختلافات درونی آن است که ممکن است با پدید آمدن ائتلافهای شیعی تازه، بساط چارچوب هماهنگی برچیده شود. همچنین، تلاشهای مالکی نشان می دهد که احتمالاً ایران پشت سر این اقدامات است. و از افزایش مسأله منافع شخصی رهبران برخی ائتلافها و شبه نظامیان مورد حمایت ایران در عراق، پرده بر می دارد. این امر زمینه های اختلاف و رقابت را بیشتر فراهم می سازد و این احتمال را تقویت می کند که برخی ائتلافها و شبه نظامیان برای تحقق منافع و دستاوردهای خاص خود، از خطی که ایران برای آنها ترسیم کرده است، عدول کنند.

از آن می شود که هر کدام از طرفین برای حل مسائل امتیازات بیشتری بدهد؛ مخصوصاً که نشانه ای وجود ندارد که طرفین در مورد مسائل اختلافی از موضع خود عقب نشسته باشند. و در حالیکه صدر به روند دولت پافشاری می کند، مالکی نیز به روند حفظ منافع خود چنگ زده است و در این راه از حمایت ایران برخوردار است. این وضعیت، عراق را تابع ایران ساخته و زیر سلطه شبه نظامیان مسلح قرار داده است.

اختلاف کنونی میان مالکی و صدر پیشینه ای پانزده ساله دارد. صدر خوب به یاد دارد که مالکی در طول دوره نخست وزیری اش، سیاست حذف و به حاشیه راندن چهره های جریان صدر را دنبال کرد و در برخی نوارهای درز کرده منسوب به مالکی به صدرا هانت شده است. علاوه بر آن، مالکی و ائتلافهای مورد حمایت ایران برای تخریب محبوبیت گسترده صدر به روشهای گوناگون تلاشهای زیادی انجام دادند. گاهی تلاش کردند مرجعیت او را زیر سؤال ببرند. به عنوان نمونه مرجع دینی حائری که صدری ها از او تقلید می کردند وقتی از مرجعیت کنار کشید، تأکید کرد که صدر هنوز به درجه «اجتهاد» نرسیده است و از مقلدین خود خواست که به مرجعیت قم رجوع کنند. و گاهی نیز با اهانت و اتهام زنی به پدرش مبنی بر اینکه او با صدام حسین رابطه خوبی داشته است، تلاش کردند مرجعیت پدر صدر را زیر سؤال ببرند.

در مقابل، مالکی نیز خوب به یاد دارد که صدر چندین بار مانع از آن شده است که مالکی بار دیگر به نخست وزیری برسد که در آخرین مورد، موضعی اتخاذ کرد که مالکی نتواند دولت تشکیل دهد و در نتیجه، محمد شیاع السودانی نخست وزیر کنونی موفق به تشکیل دولت شد. همچنین مالکی خوب به یاد دارد که جریان صدر برای تضعیف ائتلاف دولت قانون و کاهش تأثیرگذاری مالکی در معادله حکومتداری در عراق، تلاشهای زیادی به خرج داد.

خلاصه:

تلاشهای مالکی برای نزدیکی به صدر گویای این امر است که «چارچوب هماهنگی» مورد حمایت ایران با یک مشکل جدی دست و پنجه نرم می کند و آن

آغاز شده است، سیزده ساله شد. و این سفر در این زمان نشان می دهد که تهران برای انجام این سفر در این تاریخ برنامه ریزی کرده است تا ضمن تأکید بر عزم تهران برای ادامه همکاری با دولت بشار اسد⁽⁴⁾، از روند عقبگرد در رابطه نظامی طرفین در میدان سوریه نیز جلوگیری کند. پیش از این، در ژانویه 2023 میلادی نیز وزیر دفاع سوریه به ایران سفر کرده بود که طرفین بر همکاری نظامی میان دو کشور و از جمله، اجرای رزمایش نظامی مشترک و تجهیز ارتش سوریه به سامانه پدافند هوایی «15 خرداد»⁽⁵⁾ گفتگو کردند. اما این توافقات آنطور که انتظار می رفت در روی زمین اجرا نشد بلکه همزمان با آغاز «توفان الاقصی» در 7 اکتبر 2024 میلادی مسیر عقبگرد به خود گرفت. و جنگ غزه نشان داد که میان نیروهای ایرانی و سوری برای مقابله با حملات اسرائیل در سوریه هماهنگی های لازم وجود ندارد که بتواند حملات اسرائیل در ترور مستشاران نظامی ایرانی برجسته در سوریه را خنثی سازد. و این چنین بود که با کاهش اعتماد میان طرفین، هر کدام دیگری را مقصر خسارتهای وارده می دانستند.

دوم- ادامه هماهنگی دوجانبه در قبال واشنگتن و تل آویو:

هدف تهران و دمشق از انجام این سفر، ادامه هماهنگی نظامی و امنیتی در مقابله با حملات روزافزون اسرائیل به خاک سوریه است که پایگاههای دولت سوریه و پایگاههای ایرانی و شبه نظامیان و گروههای نظامی مورد حمایت ایران در خاک سوریه را هدف قرار می دهد. این رویکرد در اظهارات محمد رضا آشتیانی وزیر دفاع ایران که در دیدار با همتای سوری بیان کرد، به خوبی هویدا بود. او بر اهمیت مقابله با این حملات و انجام «اقدام بازدارنده در برابر اسرائیل» تأکید کرد و از مهیا بودن طرحها و اقدامات فوری برای این امر خبر

سفر وزیر دفاع سوریه به تهران در میانه شدت یافتن بحرانها و مشکلات میان طرفین

دیدارهای پیاپی مقامات سوریه و ایران با یکدیگر تقریباً به یک عادت بدل شده است. سفر سرلشکر علی محمود عباس که در 15 مارس 2024 میلادی به تهران صورت گرفت، از لحاظ زمان اهمیت خاصی دارد. زیرا این سفر در شرایطی صورت می گیرد که روابط میان دو کشور تحولاتی را به خود دیده است. و شاید برنامه پرمحتوای سفر علی محمود عباس وزیر دفاع سوریه و دیدار با محمد رضا آشتیانی وزیر دفاع ایران و محمد باقری رئیس ستاد کل نیروهای مسلح و علی اکبر احمدیان دبیر شورای عالی امنیت ملی از این واقعیت پرده بر می دارد که این سفر برای تهران از اهمیت خاصی برخوردار است و تهران در آن واحد پیامهایی را به داخل و خارج می فرستد مبنی بر اینکه در زمانیکه سطح تنش با واشنگتن و تل آویو در پی تداوم جنگ غزه بالا گرفته است، ایران در صدد تقویت نفوذ خود در سوریه است و سپاه پاسداران تلاش دارد تا میان نقش هایی که در کشورهای بحران زده و در رأس آنها عراق، سوریه، لبنان و یمن بازی می کند تعادل برقرار سازد.

برای بررسی ابعاد و پیامدهای این سفر به این موضوعات می پردازیم که عبارتند از: تأکید بر حمایت ایران از سوریه و تقویت نفوذ ایران در دمشق، ادامه هماهنگی دوجانبه در قبال واشنگتن و تل آویو، تأکید بر حمایت مشترک از «حزب الله» و آمادگی برای احتمال تغییر فضای امنیتی در جنوب لبنان.

اول - تأکید بر حمایت ایران از سوویه و تقویت نفوذ ایران در دمشق:

سفر وزیر دفاع سوریه به تهران در حالی اتفاق افتاد که جنگ سوریه که در تاریخ 15 مارس 2011 میلادی

(4) خبرآنلاین، در دیدار دبیر شورای عالی امنیت ملی با وزیر دفاع سوریه چه گذشت؟، (27 اسفند 1402 ه.ش)، تاریخ بازدید: 28 مارس 2024 م. <https://bit.ly/4cCvR3w>.

(5) انتخاب، اعلام جزئیاتی از توافقات نظامی تهران و دمشق / فروش تجهیزات پدافندی و استقرار سامانه 15 خرداد در سوریه، (05 اسفند 1401 ه.ش)، تاریخ بازدید: 28 مارس 2024 م. <https://bit.ly/3TUNDYe>.

نظامی در سوریه و عراق ترتیب دهد که در نهایت به کاهش حملات علیه پایگاههای آمریکایی منجر شد. از این رو، می توان گفت که این سفر فرصتی برای تهران فراهم ساخت تا درباره راههای ادامه این تفاهمنامه ها -حداقل - در زمان فعلی، مذاکراتی انجام دهد. و از ورود مستقیم به جنگی که اسرائیل در غزه به راه انداخته است پرهیز کند. و تلاش کند با بر طرف کردن موانع تفاهم، از سطح تنشها با ایالات متحده بکاهد. و جالب است که همزمان با این سفر، گروهها و شبه نظامیان مورد حمایت ایران بار دیگر حمله به پایگاههای اسرائیلی - ونه آمریکایی - را از سر گرفتند و پایگاه هوایی اسرائیل در جولان را هدف قرار دادند⁽⁷⁾. و احتمالاً در مرحله پیش رو، و در سایه تداوم عملیات نظامی اسرائیل در غزه و یا آمادگی آن برای حمله به رفح، این نوع حملات گروههای شبه نظامی علیه اهداف اسرائیلی همچنان ادامه یابد.

سوم: تأکید بر حمایت مشترک از «حزب الله» و آمادگی برای احتمال تغییر فضای امنیتی در جنوب لبنان

تلاشهای بین المللی و منطقه ای و دیپلماتیک همچنان جریان دارد تا بحران میان «حزب الله» و اسرائیل را که بعد از جنگ غزه شدت گرفته است، مهار کند. اما همواره این احتمال وجود دارد که درگیری نظامی میان طرفین گسترش یابد و اسرائیل آشکارا برای حمله احتمالی به جنوب لبنان و پایان دادن به تهدیدهای امنیتی از مناطق مرزی با لبنان آماده می شود که در اینصورت در مورد اقدامات «حزب الله»، ایران و سوریه نیز تمام احتمالات مطرح می گردد. به گونه ای که این سه طرف برای مقابله با پیامدهای تهدیدهای اسرائیل با یکدیگر هماهنگ عمل کنند. در همین زمینه، تحرکات اخیر ایران را نیز باید در نظر گرفت. علاوه بر سفر وزیر دفاع سوریه به ایران و سایر دیدارهایی که میان مقامات دو کشور صورت گرفته است، و فیک صفا

داد که نشان می دهد تهران برای امضای تفاهمنامه های بیشتر در مورد همکاری نظامی و مخصوصاً در مورد سامانه پدافند هوایی طرحهایی در دست دارد. بعد از جنگ غزه، شدت و دامنه حملات اسرائیل به سوریه نیز افزایش یافته است. اسرائیل در تلاش است تا کمکهای لجستیک ایران به شبه نظامیان در سوریه را با مشکل و کندی روبرو سازد. و بدین سان عملیات لجستیک و ارسال اسلحه از ایران به سوریه و در نهایت به «حزب الله» در لبنان را مختل نماید. در این زمینه، همزمانی حمله اسرائیل به سوریه با سفر وزیر دفاع سوریه به ایران نیز قابل توجه است. اسرائیل در 17 مارس 2024 میلادی به دو پایگاه در حومه دمشق حمله کرد که یکی از آنها انبار تسلیحاتی بود. چند روز بعد از آن، حملات پراکنده ای در منطقه دیر الزور در ناحیه مرزی سوریه و عراق انجام شد که احتمالاً توسط اسرائیل صورت گرفته است⁽⁶⁾. یعنی اسرائیل نیز در صدد است پیامهای خصمانه ای را به ایران و سوریه مخابره کند مبنی بر اینکه از هیچ تلاشی برای گسترش دامنه تنش و جلوگیری از ادامه همکاری نظامی میان طرفین فروگذار نمی کند؛ چرا که این همکاری نظامی به زیان اسرائیل تمام می شود. از دیگر اهداف اعلام نشده این سفر، هماهنگی منافع طرفین در قبال ایالات متحده است؛ به ویژه اینکه این سفر در زمانی صورت گرفت که گزارشهایی منتشر شد مبنی بر اینکه ایران و آمریکا در اوایل 2024 میلادی گفتگوهای مخفیانه و غیر مستقیمی در پادشاهی عمان داشته اند و به دنبال آن، حملات گروههای شبه نظامی مورد حمایت ایران علیه پایگاههای آمریکایی در سوریه و عراق به طور چشمگیری کاهش یافت. خطرناکترین این حملات به پایگاه البرج 22 در نواحی مرزی اردن و سوریه صورت گرفت و آمریکا را بر آن داشت تا رشته حملات انتقامی را علیه گروههای شبه

(6) رادیو فردا، حمله هوایی به شرق سوریه؛ گزارش ها حاکی از کشته شدن یک سرهنگ سپاه پاسداران است، (07 فروردین

1403 ه.ش). تاریخ بازدید: 28 مارس 2024 م. <https://bit.ly/4cw9Wux>.

(7) خبرگزاری برنا، مقاومت اسلامی عراق پایگاه هوایی اسرائیل در جولان اشغالی را هدف قرار داد، (28 آسفند 1402 ه.ش).

تاریخ بازدید: 28 مارس 2024 م. <https://bit.ly/3IYkS6A>.

مسئول هماهنگی در «حزب الله» نیز با میانجیگری سوریه به امارات متحده عربی سفر کرد. و اسماعیل قاتنی فرمانده «سپاه قدس» نیز در سفر به بیروت⁽⁸⁾ با حسن نصر الله دبیر کل حزب الله لبنان دیدار و گفتگو نمود. از نگاه دولت ایران و سوریه، اقدام اسرائیل به گسترش جنگ به سوی لبنان و تهدید «حزب الله» بسی خطرناکتر از جنگ کنونی در غزه و درگیری میان اسرائیل و «جنبش حماس» است؛ زیرا حزب الله برای ایران و سوریه اهمیت حیاتی دارد. و این امر ضرورت تداوم دیپلماسی هماهنگی و جلوگیری از خطرات احتمالی را ایجاب می کند.

خلاصه:

با توجه به آنچه بیان شد می توان گفت که ایران برای تحقق اهدافی که در سفر وزیر دفاع سوریه به تهران دنبال می کرد، همچنان با چالشهایی روبرو خواهد بود؛ زیرا اینگونه سفرها و اظهارنظرها تکراری و تقریباً غیر ضروری شده است که در هر جلسه ای همان موضوعات تکراری مخصوصاً موضوع بازدارندگی در مقابل اسرائیل و جلوگیری از حملات اسرائیل به اهداف ایرانی در سوریه بیان می شود؛ بدون اینکه در عمل گامی برای آنها برداشته شود. همچنین باید گفت که اینگونه سفرها و تحرکات ایران، اسرائیل را بر آن می دارد تا دامنه حملات خود در داخل سوریه را گسترش دهد و خود را برای جنگ تازه ای مهیا می سازد. اسرائیل تلاش می کند نفوذ ایران در سوریه را تضعیف کند و منظومه نظامی ایران در سوریه را مختل سازد. و اجازه ندهد که این سفر در موضع بی طرفی دولت سوریه که بعد از جنگ غزه اتخاذ کرده بود، تغییری ایجاد کند.

(8) ایران اینترناشونال، لمنع اتساع الحرب بين إسرائيل و«حزب الله».. قائد فيلق القدس الإيراني يزور بيروت، (15 مارس 2024م)، تاریخ بازدید: 28 مارس 2024م. <https://bit.ly/4cwqkLF>.

روابط ایران با قدرتهای بین المللی

در زمینه مناسبات ایران با قدرتهای بین المللی باید گفت که علی رغم گفتگوهای مخفیانه میان واشنگتن و تهران با میانجیگری عمان، اما همچنان تنش بر مناسبات میان این دو سایه انداخته است. روابط ایران با اروپا در ماه مارس به خاطر نقش ایران در حملات و حمایت موشکی از روسیه و نیز زندانی شدن یک شهروند دو تابعیتی ایرانی سوئدی، به تیرگی گرایید. اما روابط ایران با روسیه در زمینه های اقتصادی، امنیتی و نظامی شاهد همکاری دوجانبه بود و دو کشور با مشارکت چین اقدام به برگزاری مانور دریایی کردند.

در اینجا تعاملات ایران با قدرتهای بین المللی را با سه موضوع دنبال می کنیم:

- ادامه تنش در روابط میان تهران و واشنگتن علی رغم حرف و حدیث ها درباره میانجیگری عمان
- تنش میان ایران و اروپا به خاطر دست داشتن ایران در حملات و حمایت تسلیحاتی از روسیه
- رزمایشهای مشترک و همکاریهای دوجانبه میان ایران و روسیه

ادامه تنش در روابط میان تهران و واشنگتن علی رغم حرف و حدیث ها درباره میانجیگری عمان

گزارشها حکایت از آن دارد که گفتگوهای مخفیانه ای میان ایالات متحده و ایران با میانجیگری عمان جریان دارد تا از تشدید تنش کنونی در دریای سرخ که عامل آن حوثیهای مورد حمایت ایران هستند، جلوگیری شود. همچنین در این گفتگوها امکان بازگشت به مذاکرات برجامی که به بن بست خورده است، نیز مطرح می شود. با توجه به تحولات ماه مارس 2024 میلادی می توان گفت که تنش همچنان بر روابط دو کشور سایه انداخته است که اتهام زنی های متقابل در شورای امنیت، تحولات پرونده هسته ای ایران، اقدامات خصمانه طرفین مانند تحریمها و فشارهای آمریکا علیه ایران همگی از یک رابطه تنش آلود میان طرفین حکایت دارند.

گزارش ماه مارس 2024 میلادی به بررسی مهمترین تحولات این پرونده ها و تأثیر آن بر رابطه میان طرفین و رویکردهای آن می پردازد و در این راستا به سه موضوع می پردازد: گفتگوهای مخفیانه برای کنترل تنش در دریای سرخ، پرونده هسته ای خارج از کنترل، و تحریمهای آمریکا با کارایی محدود.

اول- مذاکرات مخفیانه با هدف کنترل تنش در دریای سرخ:

در جلسه شورای امنیت که 14 مارس 2024 میلادی برای بررسی تحولات خاورمیانه برگزار شد، ایالات متحده از ایران خواست به عملیات انتقال اسلحه و دیگر فعالیتهایی که حملات «حوثیها» در دریای سرخ را تسهیل می کند، پایان دهد. به گفته واشنگتن این نوع فعالیتهای، تحریم تسلیحاتی جامعه بین الملل را نقض می کند. در پاسخ، امیر سعید ابروانی سفیر و نماینده دائم ایران در سازمان ملل در 18 مارس نامه

ای به رئیس شورای امنیت ارسال کرد و در آن نوشت: «ادعاهای واشنگتن و لندن در مورد اوضاع دریای سرخ و یمن بی اساس و نامعتبر است که ایالات متحده و انگلیس تلاش می کنند با این ادعاها، فعالیتهای غیر قانونی و تجاوز نظامی خود به یمن را توجیه کرده و مشروع جلوه دهند»⁽¹⁾.

علی رغم این رویارویی، گزارشها حاکیست که گفتگوهای مخفیانه ای میان ایالات متحده و ایران در مسقط با میانجیگری عمان جریان دارد. موضوع این گفتگوها امنیت دریای سرخ و حملات حوثی هاست. واشنگتن تلاش می کند از چندین طریق به ایران فشار آورد تا ایران از نفوذ خود بر حوثی ها برای توقف حملات علیه کشتیهای آمریکایی و اسرائیلی استفاده کند. اگر این گزارشها صحت داشته باشد، نشان از تمایل طرفین برای کنترل تنش دارد. و نشان می دهد که حمله بازدارنده آمریکا علیه حوثی ها به شکست انجامیده است⁽²⁾.

دوم - پرونده هسته ای خارج از کنترل

هنوز مشخص نیست که آیا در مذاکرات مخفیانه عمان در خصوص پرونده هسته ای ایران گشایشی صورت گرفته است یا خیر. گفتی است که مسأله هسته ای ایران اخیراً تحولات خطرناکی را به خود دیده است. در گزارش ارزیابی سالانه اطلاعات آمریکا که در 11 مارس 2024 منتشر شد، آمده است که برنامه پیشرفته هسته ای ایران تا کنون به تولید سلاح هسته ای منجر نشده است. اما این گزارش هشدار داده است که تهران روند تولید و به کارگیری سانتریفیوژها برای غنی سازی اورانیوم را سرعت بخشیده است. اورانیوم غنی شده سوختی است که در ساخت بمب هسته ای و نیز در نیروگاههای برق هسته ای کاربرد دارد. این گزارش همچنین افزوده است که ایران زردخانه نظامی متعارف و مدرن خود را نیز توسعه داده است.

(1) خبرگزاری ایرنا، ابروانی اتهامات بی اساس آمریکا و انگلیس علیه ایرا درباره دریای سرخ و یمن را رد کرد، تاریخ بازدید: 3 آوریل 2024، <https://tinyurl.com/msfdfsaj>

(2) رویوداد 24، تهران-واشنگتن پای میز مذاکره مسقط | فلاح پیشه: ایران برای رفع دغدغه انتخاباتی بایدن مذاکره می کند، (25 اسفند 1402 ه.ش)، تاریخ بازدید: 3 آوریل 2024، <https://tinyurl.com/yvzfus5x>

سوم- تحریمهای آمریکا با کارایی محدود:

علی رغم اینکه اداره ترامپ به موازات روند دیپلماسی سیاست تحریمها علیه ایران را نیز دنبال کرد، اما روش اداره بایدن به اندازه روش تحریمهای حداکثری که ترامپ علیه ایران به کار برد، جدی نبود. گزارشها حکایت از آن دارد که درآمدهای ناشی از فروش 1.4 میلیون بشکه نفت که اغلب به چین صادر می شود، همچنان در دسترس ایران قرار می گیرد. همچنین ایالات متحده از فرصتی که برای بازگرداندن تحریمها توسط میکائیسیم ماشه توسط تروئیکای اروپایی فراهم شده بود صرف نظر کرد و به وضع چندین تحریم غیر مؤثر اکتفا کرد. و خواست برخی از اعضای کنگره در مورد اجرای سرسختانه تحریمهای نفتی را نیز نادیده گرفت.

جدول زیر تحریمهایی که ایالات متحده در ماه مارس 2024 میلادی بر ایران وضع کرد را نشان می دهد. در ماه مارس، رئیس جمهور آمریکا به عنوان بخشی از موافقتنامه تبادل زندانیان که در پاییز 2023 میلادی میان طرفین به امضا رسید، یک معافیت تحریمی را تمدید کرد که به ایران امکان دسترسی به 10 میلیارد دلار را می دهد. شاید بتوان گفت که این نوع رفتار آمریکا به ایران جرأت می دهد که بیشتر ایالات متحده را به چالش بکشد. به عنوان مثال، رزمایش مشترک ایران، روسیه و چین در دریای عمان یک بعد ژئوپلیتیک دارد که در چارچوب رقابت منطقه ای میان واشنگتن و تهران صورت می گیرد. همچنین دستگاه قضایی ایران حکم صادره یک کشتی آمریکایی را صادر کرد که در آگست 2023 میلادی در خلیج عمان توسط ایران توقیف شده بود. مقامات ایران این حکم قضایی را در پاسخ به تحریمها از سوی واشنگتن بیان کردند⁽⁵⁾.

پیش از این نیز شورای حکام آژانس بین المللی انرژی هسته ای در جلسه خود در اوایل ماه مارس 2024 میلادی بر این وضعیت بفرنج تأکید کرده بود. حتی رافائیل گروسی مدیر آژانس بین المللی انرژی هسته ای اعتراف کرد که هیأت بازرسان تداوم اشراف خود در موضوعاتی همچون « تولید و شمار سانتریفیوژها، روتورها، آب سنگین و کنسانتره سنگ اورانیوم» را در ایران از دست داده است. علی رغم این وضعیت خطرناک، ایالات متحده و تروئیکای اروپایی از برخورد جدی با ایران پرهیز کردند و به صدور یک بیانیه اکتفا نمودند که در آن از ایران خواسته است به تنش هسته ای پایان دهد. و تحریمهایی که باید برداشته شوند را نیز ابقا کرده اند. و این همان است که به بندهای غروب در برجام شهرت دارد⁽³⁾.

به نظرمی رسد که ایران اکنون بیش از هر زمانی به لحظه شکافت هسته ای نزدیکتر شده است. و برخی از ناظران با توجه به میزان اورانیوم غنی سازی شده، سانتریفیوژهای پیشرفته و دانش فنی که ایران در اختیار دارد بر این باورند که ایران با لحظه شکافت هسته ای فاصله ای ندارد. و سیطره تندروان بر مجلس شورای اسلامی وضعیت را بفرنج ترمی کند. علی رغم تأکید رئیس جمهور ایران در مورد صلح آمیز بودن برنامه هسته ای ایران، انتظار می رود که نمایندگان تندرو مجلس خواهان اقدامات تندروانه تری در مورد برنامه هسته ای شوند؛ مخصوصا اگر ترامپ در پایان سال 2024 میلادی بار دیگر به کاخ سفید بازگردد. همه اینها در نهایت به این معناست که اداره بایدن که اکنون درگیر رقابتها و چندین جبهه جنگ بین المللی است، دیگر بر پرونده هسته ای ایران هیچ کنترلی ندارد⁽⁴⁾.

(3) خبرگزاری ایرنا، سفیر ایران در آژانس اتمی: از سرگیری اجرای برجام معطل اقدامات مشخص غرب است، تاریخ بازدید: 3 آوریل 2024، <https://tinyurl.com/53eyap3s>

(4) رویداد 24، تهران-واشنگتن پای میز مذاکره مسقط، همان.

(5) Danielle Pletka, Whatever Happened to Biden's Iran Policy?, foreign policy, (MARCH 26, 2024), accessed: April 3, 2024, <https://2h.ae/Emba>

جدول (1): تحریمها و فشارهای آمریکا بر ایران در طی ماه مارس 2024 میلادی

تاریخ	اقدامات
۰۵ مارس	دفتر اف بی آی ایالت فلوریدا، مجید دستجانی فراهانی را به خاطر اینکه او در انتقام کشته شدن قاسم سلیمانی افرادی را برای انجام عملیات گوناگون در آمریکا اجیر می کرد، تحت پیگرد قانونی قرار داد.
۰۶ مارس	تحریم مالکان دو کشتی، و دو کشتی دیگر به خاطر دست داشتن در انتقال کالاهای ایرانی به نیابت از سعید الجمل به عنوان دارایی های ممنوعه اعلام شدند. سعید الجمل یک یمنی ساکن ایران است که از حوثی های مورد حمایت سپاه قدس حمایت مالی می کند.
۱۲ مارس	تحریم سه فعال بحرینی ساکن ایران که از گردانهای الاشتر در بحرین حمایت مالی می کنند. گردانهای الاشتر گروهی در بحرین است که قبلا توسط ایالات متحده به عنوان گروه تروریستی شناخته شده بود.
۱۲ مارس	جو بایدن وضعیت اضطراری ملی آمریکا در قبال ایران را تمدید کرد. این امر در مورد وضع تحریمها و دیگر اقدامات یک جانبه تبیهی، اختیارات گسترده ای به رئیس جمهور می دهد.
۱۳ مارس	ایالات متحده از پاناما خواست به کشتیهای ایرانی که تحت تحریم واشنگتن قرار دارند، اجازه استفاده از پرچم آن کشور را ندهد.
۱۵ مارس	یک نهاد را در فهرست تحریمها قرار داد و یک کشتی را به عنوان دارایی بلوکه شده اعلام کرد. زیرا آنها به نیابت از حوثی ها و سپاه قدس به تجارت غیر قانونی می پرداختند. این تحریمها مربوط به شرکت خدمات انفورماتیک (ISC) است که زیر مجموعه بخش فناوری بانک مرکزی ایران (CBI) می باشد.
۲۰ مارس	چند شبکه در ایران، ترکیه، عمان و آلمان به خاطر فعالیتهای تدارکاتی برای سازمان جهاد خودکفایی ایران تحریم شدند.
۲۶ مارس	وضع تحریمهای تازه ای علیه طرفهایی که عملیات نقل و انتقال کالاها، و عملیات مالی سپاه قدس، حوثی ها و حزب الله را تسهیل می کردند. این تحریمهای تازه شامل ۶ نهاد، یک فرد و دو نفتکش می شود.

منبع: تهیه شده توسط واحد مطالعات منطقه ای و بین المللی مؤسسه رسانه

خلاصه:

این وضعیت ممکن است ایران را بر آن دارد که در آینده در مسائل اختلافی و در رأس آنها پرونده هسته ای سرسختی بیشتری از خود نشان دهد. به ویژه اینکه ایران به آستانه هسته ای بسیار نزدیک شده است. و احتمالا ایران از شرایط موجود برای تقویت نفوذ منطقه ای خود در مقابل واشنگتن استفاده کند که در این راستا از بازوهای نیابتی خود کار می گیرد. به

در شرایطی که دوره اول ریاست جمهوری بایدن رو به پایان است، روابط خارجی آمریکا در نقطه عطف خطرناکی قرار دارد. زیرا اداره بایدن در جنگ اوکراین، رقابت با چین و جنگ اسرائیل در غزه درگیر است. علاوه بر اینها، در رقابت داخلی نیز کفه ترازو به نفع ترامپ سنگینی می کند و او را به کاخ سفید نزدیکتر می سازد.

تنش میان اروپا و ایران به خاطر دست داشتن تهران در انفجارها و حمایت تسلیحاتی از روسیه

روابط ایران با اروپا در طی ماه مارس 2024 میلادی نه تنها بهبود نیافت بلکه با پیدایش تحولات جدید ممکن است این رابطه در آینده نزدیک تنش بیشتری را نیز تجربه کند. به عنوان نمونه، برلین با احضار سفیر ایران مراتب اعتراض کشورش به دست داشتن یک شهروند ایرانی در حادثه انفجار کنیسه ای در سال 2022 میلادی را به وی ابلاغ کرد. کشورهای اروپایی نسبت به سرانجام حمایت موشکی ایران از روسیه هشدار دادند. مسأله دیگر اینکه ایران یک شهروند سوئدی را به اتهام توطئه علیه امنیت ملی ایران به پنج سال زندان محکوم کرد.

این تحولات در مورد مناسبات میان ایران و اروپا را با موضوعات زیر دنبال می کنیم:

اول: آلمان سفیر ایران را به خاطر انفجار کنیسه یهودی احضار کرد. دوم: کشورهای گروه هفت به ایران در مورد فروش موشکهای بالستیک به روسیه هشدار دادند. سوم: یک شهروند سوئدی ایرانی الاصل به زندان محکوم شد.

اول - آلمان سفیر ایران را به خاطر انفجار کنیسه یهودی احضار کرد

وزارت خارجه آلمان سفیر ایران را بخاطر دست داشتن تهران در حمله به کنیسه یهودیان در بوخوم که در نوامبر 2022 میلادی روی داد⁽⁶⁾، احضار کرد. یک تبعه آلمانی که ایرانی الاصل است به خاطر دست داشتن در این حمله به دو سال و نه ماه حبس محکوم شده است. دادگاه عالی ایالتی دوسلدورف «بابک ج» (36 ساله) که یک آلمانی ایرانی الاصل است، را به اتهام دست داشتن در آتش سوزی مجرم دانست. این دادگاه در دسامبر 2023 میلادی به این نتیجه رسید که توطئه آتش سوزی، توسط مقامهای ایرانی از پیش طراحی

عنوان نمونه حوثی ها که هم اکنون کشتیرانی در دریای سرخ را هدف قرار داده اند و واشنگتن هم نتوانسته است در مقابل حملات آنها بازدارندگی ایجاد کند، یکی از بازوهای ایران است. همچنین ایران می تواند توسط شبه نظامیان خود در لبنان، سوریه و عراق به اهداف آمریکایی حمله کند اما مستقیماً مسئولیتی نپذیرد تا مسأله به یک رویارویی مستقیم تمام عیار منجر نشود.

(6) 'Germany summons Iran ambassador over 2022 synagogue plot,' *AFP in Al-Arabiya English*, March 20, 2024, <https://2u.pw/bq36h0L> [Last visited March 31, 2024]

کشورهایی که به روسیه در جنگ علیه اوکراین کمک کند، اعمال می کند⁽⁸⁾.

سوم - شهروند سوئدی ایرانی الاصل به زندان محکوم شد

در اقدامی دیگر که می تواند به تنش میان ایران و کشورهای اروپایی دامن بزند، دادگاهی در تهران سعید عزیزی شهروند دو تابعیتی ایرانی سوئدی را به اتهام «اجتماع و تبانی علیه امنیت ملی» به پنج سال زندان محکوم کرد⁽⁹⁾. دادگاه تجدید نظر استان تهران نیز حکم عزیزی 60 ساله را تأیید کرده است. او که در 12 نوامبر گذشته و اندکی پس از بازگشت از سوئد بازداشت شد، هم اکنون از سرطان پروستات رنج می برد⁽¹⁰⁾.

عزیزی یکی از شهروندان خارجی است که در زندانهای ایران به سر می برد. تعدادی از آنها از سال 2016 در زندان هستند. یوهان فلودروس از آوریل 2022 میلادی به اتهام جاسوسی در زندان است. به نظر می رسد که ایران در پاسخ به اقدام سوئد در صدور حکم ابد برای حامد نوری شهروند ایرانی، شهروندان سوئدی را یکی پس از دیگری به پای میز محاکمه می کشاند. گفتنی است که نوری مسئول سابق یکی از زندانهای ایران بوده است و به ارتکاب نقض گسترده حقوق بشرین الملل و قتل در سال 1988 میلادی، مجرم شناخته شده است.

خلاصه:

تهدیدهای مقامات اروپایی نتوانسته ایران را از رفتارهای خصمانه در قاره اروپا و خشونت علیه شهروندانش در داخل باز دارد. علی رغم اینکه مقامات امنیتی و قضایی ایران شهروندان اروپایی دو تابعیتی

شده است. در عین حال، مقامات امنیتی آلمان این توطئه را مستقیماً به «سپاه پاسداران» ربط می دهند. مجرم به تحمل دو سال و نه ماه حبس محکوم شده است. گفته می شود که این اولین باری نیست که او اقدام به آتش سوزی کنیسه کرده است بلکه وی پیش از این نیز در حمله به یک کنیسه در «اسن» دست داشته است. او سرگرم طراحی حمله به یک کنیسه دیگر در دورتموند بود که قبل از اقدام، بازداشت شد.

دوم - کشورهای گروه هفت به ایران در مورد فروش موشکهای بالستیک به روسیه هشدار می دهند

کشورهای گروه هفت (G7) از ایران خواستند که از ارسال موشکهای بالستیک به روسیه که در جنگ اوکراین استفاده می شود، خودداری کند. در بیانیه⁽⁷⁾ رهبران هفت کشور بزرگ آمده است: «اگر ایران تصمیم بگیرد موشکهای بالستیک و فناوری آن را به روسیه صادر کند، ما برای واکنش سریع و هماهنگ آماده ایم، از جمله اقدامات تازه و مهم علیه ایران است». گزارشها حاکیست که تهران تعداد قابل توجهی موشکهای زمین به زمین در اختیار مسکو قرار داده است تا با نقص مهمات مواجه نشود. احتمال دارد که کشورهای گروه هفت، به عنوان یک اقدام تنبیهی، پروازهای شرکت ایران ایر - که مهمترین شرکت هوایی ایران است - را به اروپا ممنوع کنند. شایان ذکر است که از نظر شورای امنیت سازمان ملل تحریم تسلیحاتی ایران در اکتبر 2023 میلادی پایان یافته است. اما کشورهای اروپایی و ایالات متحده همچنان محدودیتهای در این زمینه را حفظ کرده اند. اتحادیه اروپا تحریمهای زیادی را بر ایران و

(7) 'G7 Leaders' statement on Iran,' *EU*, March 15, 2024, <https://2u.pw/BCMkHZ1Y> [Last visited March 31, 2024]

(8) Alexandra Brzozowski, 'EU leaders to call for more sanctions targeting Belarus, North Korea, Iran,' *Eu-ractiv*, March 13, 2024, <https://2u.pw/7kXych2x> [Last visited March 31, 2024]

(9) 'Iranian-Swedish National Saeed Azizi Sentenced to Five Years in Prison,' *HRANA*, Feb 12, 2024, <https://2u.pw/EPGVKe2n> [Last visited March 31, 2024]

(10) 'Tehran Court Upholds Five-Year Sentence For Iranian-Swedish Citizen,' *Iran International*, March 18, 2024, <https://2u.pw/KPzni8kc> [Last visited March 31, 2024]

رزمایش مشترک و همکاری دوجانبه میان ایران و روسیه

تحولات نشان می‌دهد که علی‌رغم اختلاف نظر در خصوص برخی مسائل، اما روابط و همکاری میان روسیه و ایران همواره رو به پیشرفت است. از مهمترین جلوه‌های این همکاری در طی ماه مارس 2024 میلادی می‌توان به مانور مشترک این دو کشور با مشارکت چین در خلیج عمان و شمال اقیانوس هند اشاره کرد. علاوه بر آن، همکاریها میان این دو کشور در زمینه‌های مختلف جریان دارد. در سایه فشارها و تحریمهای غربی هر دو کشور تلاش می‌کنند با ایجاد کانالهایی برای دور زدن تحریمها از شدت تأثیر این تحریمها بکاهند. هر دو کشور یک هدف مشترک دارند و آن پایان دادن به سلطه آمریکا و تضعیف نفوذ واشنگتن و کاستن از فشارهای آن است.

این گزارش در صدد است مهمترین تحولات این رابطه در ماه مارس و نیز نشانه‌ها و افق روابط و همکاریهای دوجانبه را مورد بررسی قرار دهد. در این راستا ابتدا به موضوع رزمایش مشترک نیروی دریایی این دو کشور پرداخته می‌شود و سپس تازه‌های همکاری دوجانبه میان روسیه و ایران مورد ارزیابی قرار می‌گیرد.

اول - رزمایش مشترک در خدمت جاه طلبی‌های ژئوپلیتیک مسکو و تهران:

ایران، روسیه و چین در ماه مارس 2024 میلادی اقدام به برگزاری رزمایش مشترکی در «خلیج عمان» شمال اقیانوس هند کردند. در این رزمایش که با شرکت بیش از 20 کشتی جنگی برگزار شد، ناظرانی از عمان، جنوب آفریقا، هند، پاکستان، قزاقستان و آذربایجان نیز حضور داشتند. این رزمایش که از سال 2018 میلادی و به صورت دوره‌ای برگزار می‌شود، با نام «کمر بند امنیتی دریایی» و با هدف تلاش مشترک برای حفاظت از امنیت دریایی منطقه برگزار شد. درست در زمانی که کشتیرانی بین المللی در دریای سرخ به مخاطره افتاده است و ایالات متحده با ایجاد یک ائتلاف در صدد است جلوی حملات حوثی‌ها به یکی از مهمترین آبراههای بین المللی را بگیرد، این رزمایش

را تحت فشار قرار می‌دهند، اما ایران برای آزادی شهروندان سپاهی خود از زندانهای اروپا از هیچ تلاشی فروگذار نمی‌کند. گفتنی است که این شهروندان ایرانی به اتهام نقض حقوق بشر و اقدامات تروریستی در اروپا زندانی هستند.

میان روسیه و ایران همچنان ادامه دارد. از مهمترین موارد تازه همکاری می توان به موارد زیر اشاره کرد:

یک- توافقات نظامی احتمالی نگرانیهای غرب را برانگیخته است:

در زمینه نظامی، بنا به گزارش برخی منابع، روسیه در صدد وارد کردن موشکهای بالستیک از ایران است. از این رو، ایالات متحده و شرکای آن در گروه هفت در تاریخ 15 مارس 2024 به طور جدی به ایران هشدار دادند. و تهدید کردند چنانچه ایران موشکهای بالستیک به روسیه ارسال کند، آنها نیز دست به «اقدامات مهمی» خواهند زد. شایان ذکر است که کشورهای غربی ایران را متهم می سازند که به روسیه پیمان داده است تا در جنگ علیه اوکراین استفاده کند. همچنین در شرایطی که مسکو با کمبود مهمات روبرو است، کشورهای غربی ایران را متهم می کنند که موشکهای بالستیک به مسکو داده است. گفتنی است که ایران برای به دست آوردن جنگنده پیشرفته سوخوی 35 و سامانه پدافند هوایی پیشرفته از روسیه، از هر فرصتی استفاده می کند. از اینجا می شود فهمید که چرا اخیراً تحریمهای غربی و مخصوصاً آمریکایی بر این دو کشور متمرکز شده است. چرا که همکاری نظامی روسیه و ایران نگرانیهای شدید ایالات متحده و غرب را برانگیخته است⁽¹¹⁾.

دو - همکاری اقتصادی فزاینده

در شرایطی که هر دو کشور در انزوای بین المللی و تحت تحریمهای بیرحمانه غربی قرار دارند، شاخصها از افزایش میزان همکاریهای اقتصادی و تجاری میان آنها حکایت دارد. و تجارت کالا میان این دو کشور به میزان 77 درصد رشد داشته است⁽¹²⁾. علاوه بر آن، دو

اجرا شد تا جلوه ای از همکاری نظامی میان این سه کشور را به نمایش بگذارد.

در نتیجه، این رزمایش حامل این پیام مهم بود که در سایه رقابت روزافزون بین المللی ممکن است در آینده شاهد تولد ائتلافهای نظامی باشیم. زیرا در شرایطی که رقابتهای نفس گیر بر سر کریدورهای تجاری و آبراهه ها و نیز بر سر سیطره و تأثیر در زنجیره تأمین جهانی جریان دارد، دشمنان ایالات متحده با برگزاری این رزمایشها جای پای خود تدارک می بینند. و احتمالاً این رزمایش دریایی مقدمه یک همکاری دریایی بزرگتری در راستای بلندپروازیهها و اهداف اقتصادی و سیاسی آنها در فضای بین الملل باشد⁽¹¹⁾. علاوه بر آن، این رزمایش باعث تقویت منافع ایران و روسیه می شود؛ ایران از تمرین در کنار دو نیروی دریایی مانند روسیه و چین، توانمندیهای مهم نظامی در زمینه های فنی، تسلیحاتی و تاکتیکی را فرا می گیرد. همچنین برگزاری این رزمایش به جاه طلبی های ایران در توسعه نیروی دریایی و راهبردی که در سالهای اخیر به دنبال آن است، کمک می کند. علاوه بر آن، به نظر می رسد که این رزمایش در چارچوب جنگ غیر مستقیم میان تهران و واشنگتن نیز برای ایران از اهمیت بالایی برخوردار است. گفتنی است که جنگ غیر مستقیم میان تهران و واشنگتن بعد از جنگ غزه، با شدت بیشتری جریان دارد. در مقابل، این رزمایش به مسکو کمک می کند که الگوی تجارت جهانی خود را برای دور زدن تحریمهای غربی که در پی جنگ اوکراین وضع شده است، تغییر دهد.

دوم- تازه های همکاری دوجانبه:

علی رغم چالشها و محدودیتهایی که بر دو کشور وضع شده است، اما به نظر می رسد که روندهای همکاری

(11) روزنامه خراسان، هادی محمدی، رزمایش امنیت 2024، پیامی برای آمریکا و عرصه توانمندی ایرانی، (شنبه 24 اسفند)، تاریخ بازدید: 2 آوریل 2024، <https://tinyurl.com/5n97ywun>

(12) STIMSON.ORG, Iran and Russia Enter A New Level of Military Cooperation, March 6, 2024, <https://shorturl.at/gCNTV>

(13) خبرگزاری ایرنا، رئیسی: حضور ایران و روسیه در سازمان های منطقه ای زمینه های مناسبی برای ارتقای روابط است، تاریخ بازدید: 3 آوریل 2024، <https://tinyurl.com/7fmkwd5>

دست یافته است که با حادثه مسکو مرتبط بوده است⁽¹⁷⁾.

خلاصه:

شرایطی که روسیه و ایران با آن دست و پنجه نرم می کنند، طرفین را به تعمیق همکاریهای دوجانبه مخصوصاً در زمینه نظامی و اقتصادی سوق داده است. در سایه جنگ اوکراین و جنگ غزه که چالشها و محدودیتهایی را در مقابله با ایالات متحده و غرب فرا روی ایران و روسیه قرار می دهد، به نظر می رسد که تعاملات در زمینه های نظامی و اقتصادی، به تداوم تلاشهای ژئوپلیتیک و تحقق منافع منطقه ای و بین المللی آنها کمک می کند. و بی تردید، روابط دو کشور در آینده نزدیک، شاهد همکاریهای بیشتری خواهد بود؛ مخصوصاً که هر دو کشور یک چالش مشترکی را پیش رو دارند و آن عبارت است از چگونگی ایجاد کانالهای رسمی برای مقابله با انزوای بین المللی و فشار تحریمها. و صد البته که تضعیف ایالات متحده و خنثی کردن تحریمها و همچنین ناکام ساختن تلاشهای آمریکا که با هدف کم رنگ ساختن نفوذ منطقه ای این دو کشور صورت می گیرد، از دیگر اهداف مشترک آنها به شمار می رود. این تلاشها خارج از حیاطهای خلوت صورت می گیرد تا مبادا به یک جنگ رو در رو و پرهزینه منجر شود.

کشور در صد توسعه زمینه های همکاری و مخصوصاً در زمینه های نفت و گاز هستند. در ماه مارس مسأله سرمایه گذاری در زمینه حمل و نقل و ترانزیت مطرح شد که با هدف افزایش حمل و نقل کالا از راههای خشکی، دریایی و ریلی میان دو کشور صورت می گیرد. همچنین وزیر انرژی ایران گفتگوهایی را انجام داد تا شبکه برق ایران را از طریق آذربایجان به روسیه وصل کند⁽¹⁴⁾. دو طرف در این گفتگوها برای ادامه روند توسعه روابط 19 سند همکاری به امضا رساندند⁽¹⁵⁾. به نظر می رسد که روسیه عن قریب توافقنامه همکاری همه جانبه میان طرفین را نهایی خواهد کرد که این امر زمینه توسعه و تعمیق روابط را فراهم می کند. همچنین کار روی احداث یک دالان تجاری از طریق آذربایجان و ایران تا بندر ایران در خلیج عربی جریان دارد. قرار است این دالان فاصله زمانی میان روسیه و بندر خلیج عربی و بمبئی را به میزان 25 تا 30 درصد کاهش دهد. انتظار می رود که کار احداث این طرح در سال 2028 میلادی به پایان برسد که در زمینه دور زدن و غلبه بر تحریمها به این دو کشور کمک شایانی خواهد کرد⁽¹⁶⁾.

سه - همکاری امنیتی:

همکاری روسیه و ایران در آنچه گفتیم خلاصه نمی شود بلکه جنبه امنیتی را نیز در بر می گیرد. خبرگزاری «رویترز» گزارش داد که ایران درباره حمله ای که به سالن کنسرت در مسکو صوت گرفت و ده ها کشته برجای گذاشت، اطلاعاتی در اختیار روسیه قرار داده است. در جریان بازجویی بازداشت شدگان انفجارهای کرمان در ژانویه 2023 میلادی، تهران به اطلاعاتی

(14) خبرگزاری مهر، پیگیری اتصال شبکه برق ایران و روسیه از مسیر جمهوری آذربایجان، تاریخ بازدید: 3 آوریل 2024، <https://tinyurl.com/hnvhch2c>

(15) خبرگزاری ایپنا، تازه ترین وضع همکاری های دوجانبه تهران - مسکو و بازار نفت بررسی شد، تاریخ بازدید: 3 آوریل 2024، <https://tinyurl.com/2asn2rct.2024>

(16) تارنمای شبکه العزیرة، صحيفة روسية: محور موسكو طهران بکین یصح حقيقة فی البحر، (20/3/2024)، تاریخ بازدید: 2 آوریل 2024، <https://2h.ae/wmdB>

(17) Parisa Hafezi, Exclusive: Iran alerted Russia to security threat before Moscow attack, Reuters, (April 1, 2024), accessed: 2 April 2024, <https://2h.ae/OhAM>

گزارش وضعیت ایران

مارس 2024 میلادی

گزارش وضعیت ایران

مارس 2024 میلادی